

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**VÝUKA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY NA ZŠ BOR ZA
MINULÉHO REŽIMU – ORÁLNĚHISTORICKÝ VÝZKUM**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Valíčková

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. David Franta, Ph.D.

Plzeň, 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....
vlastnoruční podpis

Tímto bych ráda vyjádřila upřímné poděkování vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Mgr. Davidu Frantovi, Ph.D., za jeho cenné rady, odborné vedení a individuální přístup při zpracovávání.

Dále bych ráda poděkovala pamětnici Mgr. Ludmile Handrejchové za její čas a ochotu. Díky Vaší laskavosti a pomoci jsem mohla dokončit svou bakalářskou práci, paní učitelko.

V neposlední řadě chci poděkovat své rodině a blízkým za neustálou podporu a povzbuzování.

OBSAH

ÚVOD	6
1 METODOLOGIE.....	8
2 ZE ŽIVOTA MGR. LUDMILY HANDREJCHOVÉ	11
2.1 ŠKOLSKÁ LÉTA PANÍ LUDMILY	12
3 STUDIUM NA VYSOKÉ ŠKOLE.....	14
3.1 PROČ SE LUDMILA HANDREJCHOVÁ ROZHODLA STUDOVAT VYSOKOU ŠKOLU?	14
3.2 PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY NA VYSOKOU ŠKOLU	14
3.3 VZPOMÍNKY NA STUDIUM NA VYSOKÉ ŠKOLE	15
3.4 PROFESOR VIKTOR VIKTORA	16
3.5 DOCENT BOHUMIL JIRÁSEK.....	17
3.6 PROFESOR LUMÍR KLIMEŠ	18
3.7 OBLÍBENÉ A NEOBLÍBENÉ PŘEDMĚTY	19
3.8 VÝKAZ O ŘÁDNÉM STUDIU NA VYSOKÉ ŠKOLE	20
3.9 DIPLOMOVÁ PRÁCE A STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA	22
4 ZÁKLADNÍ ŠKOLA BOR	23
4.1 ŠKOLNÍ ROK 1976/1977.....	24
4.2 ŠKOLNÍ ROK 1977/1978.....	25
4.3 ŠKOLNÍ ROK 1979/1980.....	26
4.4 ŠKOLNÍ ROK 1980/1981.....	26
4.5 ŠKOLNÍ ROK 1981/1982.....	27
4.6 ŠKOLNÍ ROK 1982/1983.....	27
4.7 ŠKOLNÍ ROK 1983/1984.....	27
4.8 ŠKOLNÍ ROK 1984/1985.....	28
4.9 ŠKOLNÍ ROK 1985/1986.....	28
4.10 ŠKOLNÍ ROK 1986/1987.....	28
4.11 ŠKOLNÍ ROK 1987/1988.....	29
4.12 ŠKOLNÍ ROK 1988/1989.....	30
4.13 ŠKOLNÍ ROK 1989/1990	30
5 ŠKOLSTVÍ V MINULÉM REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU	31
6 OKRESNÍ SROVNÁVACÍ PROVĚRKY	35

7	KONTROLNÍ DIKTÁTY.....	37
8	SLOHOVÉ PRÁCE A PRAVOPISNÁ CVIČENÍ.....	41
8.1	SLOHOVÉ PRÁCE.....	41
8.2	PRAVOPISNÁ CVIČENÍ.....	41
9	SEŠITY MLUVNICE A LITERATURY.....	43
9.1	6. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1984/1985.....	43
9.2	7. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1985/1986.....	43
9.3	8. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1986/1987.....	45
9.4	SROVNÁNÍ TEMATICKÝCH PLÁNŮ UČIVA ČESKÉHO JAZYKA.....	45
9.4.1	6. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2013/2014.....	46
9.4.2	7. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2014/2015.....	46
9.4.3	8. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2015/2016.....	47
9.5	VÝSLEDKY SROVNÁNÍ.....	47
	ZÁVĚR.....	49
	RESUMÉ.....	51
	SEZNAM ZKRATEK.....	52
	PRAMENY.....	53
	SEZNAM LITERATURY.....	54
	ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	56
	PŘÍLOHY.....	I

ÚVOD

Má bakalářská práce se zabývá výukou českého jazyka a literatury na ZŠ Bor za minulého režimu a toto téma budu převážně zkoumat metodou orálněhistorickou. Centrálním prvkem orální historie je paměť. Orálně-historická metoda může být popsána jako soubor pečlivě promyšlených, neustále se rozvíjejících postupů, které umožňují badatelům získat nové poznatky prostřednictvím ústního vyprávění lidí, kteří byli zapojeni do určité události, procesu nebo období, jež badatel zkoumá.¹

Od svých rodičů jsem často slýchávala, že výuka za minulého režimu byla „jiná“. Ať už se to týkalo jakéhokoli předmětu. „Jiná“ ovšem převážně ve smyslu vybraných učebních témat, která byla silně ovlivněna ideologií a politickými cíli tehdejšího režimu. Nepanovala žádná demokracie ve výuce, vše podléhalo normám a kontrole. Respekt k vyučujícím byl zásadní. Spolupráce školy a rodičů žáka fungovala bez výrazných problémů. Plnění školních povinností bylo samozřejmé. Chtěla jsem se blíže seznámit s tím, jak moji rodiče prožili svá školní léta na základní škole, a proto jsem se rozhodla, že zpracuji bakalářskou práci právě na toto téma. Pro mě jako následující generaci bylo motivující zjistit více poznatků o této éře výuky.

Právě toto téma mi poskytuje jedinečnou příležitost zasvětit se do historie vzdělávání se v mateřském jazyce na základních školách během zmíněné doby. Jsem si vědoma, že existuje omezený počet pramenů a zdrojů týkajících se výuky českého jazyka a literatury za minulého režimu, a to mě motivovalo k získávání nových materiálů. Snažila jsem se získat veškeré možné dochované „artefakty“ z této doby a z nich jsem čerpala informace a shromažďovala různé poznatky. Též vzpomínky mých rodičů mě uvedly do obrazu, jak byla výuka vnímána i ze strany posluchače (žáka).

Proč jsem si vybrala právě Základní školu v Boru? Jednak se nachází v blízkosti mého bydliště, ale hlavně mám tu čest spolupracovat s pamětnicí, paní magistrou Ludmilou Handrejchovou. Úplně úžasné je, že respondentka navštěvovala tuto základní školu nejprve jako žákyně, která si ukládala do hlavy veškeré informace získané „před katedrou“ a později, po studiu na Pedagogické fakultě v Plzni, začala na stejné základní škole vyučovat, a tudíž byla najednou z té druhé strany „za katedrou“, kde se vše prožívá

---

¹ VANĚK, Miroslav – MŮCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2022, s. 18. ISBN: 978-80-246-5335-8.

naprosto jinak. Byla ochotna mě zasvětit do výuky českého jazyka a literatury na „své“ škole. Její paměť a zkušenosti se staly cenným pramenem informací pro mou bakalářskou práci. Její svědectví a pohled na dobu, ve které působila jako učitelka českého jazyka a literatury, jsou nepostradatelné pro pochopení výuky českého jazyka a literatury a literární kultury tohoto období.

Svým výzkumem se snažím přispět k rozšíření obzorů o výuce českého jazyka a literatury za minulého režimu. Věřím, že tato práce osloví pamětníky i současníky. Ti starší možná rádi zavzpomínají na roky, kdy seděli ve školních lavicích a ti mladší se dozvědí, jak to tenkrát vlastně probíhalo. Mohou srovnávat, diskutovat a vymýšlet, co by se ještě dalo zlepšit.

1 METODOLOGIE

Při psaní bakalářské práce jsem využívala metodu, která se nazývá orální historie. Termín orální historie pochází ze Severní Ameriky, jež byla jednou z kolébek této vědecké oblasti v období po 2. světové válce. Mezi hlavní průkopníky orální historie se řadí Allan Nevins a jeho spolupracovníci z Kolumbijské univerzity v New Yorku.² Miroslav Vaněk a Pavel Mücke v knize *Třetí strana trojúhelníku* definují orální historii jako „řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně“.³ Interview v orální historii se skládá z komunikace mezi připraveným tazatelem a dotazovaným. Toto interview je zaznamenáváno audio-formou, můžeme se ale setkat i s video-formou. Nahrávky jsou poté přepsány, shrnuty či okódovány a archivovány, aby mohly být v budoucnu využívány pro další výzkumy. Orální historikové postupně vypracovali standardy, jak interview vést a určili jeho principy pro etické zacházení s dotazovaným.⁴

Orálněhistorickým výzkumem učitelů se dlouhou dobu nikdo nezabýval. Mezi první badatele, kteří se tímto tématem začali zabývat, patří skupina brněnských autorů – Jiří Zounek, Michal Šimáně a Dana Knotová, kteří mapovali výuku a osudy učitelů na Moravě. Vzorem pro mou bakalářskou práci byla právě jejich studie, která nese název *Život Karla – příběh učitele v socialistickém Československu*.⁵

Velké množství nahrávek s pamětníky se také nachází ve webové databázi *Post Bellum*. Prozaička Barbora Šťastná se v této organizaci věnuje problematice normalizačního školství.⁶ Podle cyklu televizních dokumentů *Příběhy 20. století* vznikla monografie

---

² VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2022, s. 20. ISBN: 978-80-246-5335-8.

³ Tamtéž, s. 18.

⁴ Tamtéž, s. 18-19.

⁵ ZOUNEK, Jiří. – ŠIMÁNĚ, Michal – KNOTOVÁ, Dana. *Život Karla – příběh učitele v socialistickém Československu*, *Orbis Scholae* 11, 2017, č. 2. E-ISSN 2336-3177.

⁶ Týkající se primárního a sekundárního vzdělávání např. ŠŤASTNÁ, Barbora. „Váš syn má samé jedničky. Takže navrhujeme, aby se vyučil kotlářem.“ Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vas-syn-ma-same-jednickky-takze-navrhujeme-aby-se->

Normalizované životy, jejíž jedna z kapitol líčí na konkrétním příběhu Miroslava Jirounka a dalších studentů gymnázia v Mladé Boleslavi vyhocenou a tragickou atmosféru v dané vzdělávací instituci za socialistického režimu.⁷

Vzpomínek učitelů českého jazyka a literatury je málo, výjimkou je autobiografická publikace od Miloše Hoznauera s názvem *Cesta do hlubin kantorovy duše*.⁸

Z dosud úspěšně obhájených vysokoškolských kvalifikačních prací na téma socialistické školy metodou orální historie lze zmínit např. diplomovou práci Barbory Mošanské⁹ nebo disertační práce Lucie Petrášové.¹⁰

*

Narátkorka byla oslovena na základě známosti v okolí mého bydliště. V rámci výzkumu k napsání mé bakalářské práce jsem se s respondentkou sešla celkem čtyřikrát, a to ve dnech 5. října 2023, 29. října 2023, 9. listopadu 2023 a 20. února 2024. Nahrávání audiozáznamů probíhalo u pamětnice doma, přičemž měla možnost se před každým nahráváním seznámit s otázkami, které jí byly v rozhovoru kladeny. Po pořízení audio záznamu jsem nahrávku vložila do internetového programu Beey.io, jenž mi materiál převedl na text. Přepsanou nahrávku jsem vždy před použitím odeslala pamětnici ke kontrole. Vždy měla možnost se k přepisu vyjádřit a popřípadě své odpovědi upravit nebo opravit.

Byla mi poskytnuta řada materiálů, které jsem mohla v mé bakalářské práci využít. Patří k nim například výkaz o řádném studiu na vysoké škole, diplomová práce, sešity, diktáty, platové výměry, smlouvy, fotografie z exkurze.... Osobní složku dostávali všichni

---

vyucil-kotlarem> [Cit. dne 2024-03-21]; táž. „Kouzelné“ umístěnky. *Pracovali jste i na místě, na které jste vůbec nechtěli*. Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vas-syn-ma-same-jednickytakze-navrhujeme-aby-se-vyucil-kotlarem>> [Cit. dne 2024-03-21]; táž. *Co jsme se (ne)naučili v normalizovaných školách*. Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/co-jsme-senenaucili-v-normalizovanych-skolach>> [Cit. dne 2024-03-21].

⁷ DRDA, Adam. Škola normálního života. In: týž. *Normalizované životy II*. Praha: Post Bellum, 2018, s. 32–51. ISBN 978-80-7448-080-5.

⁸ HOZNAUER, Miloš. *Cesta do hlubin kantorovy duše*. Praha: Dokořán, 2016. ISBN 978-80-7363-788-0.

⁹ MOŠANSKÁ, Barbora. *Československá škola a její učitel v letech 1948–1989*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2018. Dostupné z <<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97722/120295019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> [Cit. dne 2024-03-21].

¹⁰ PETRÁŠOVÁ, Lucie. *Ideologická specifika vzdělávání učitelů jako příklad transformace české pedagogiky v období autoritativního „komunistického“ režimu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2019. Dostupné z <<https://theses.cz/id/inxt4g/33377815>> [Cit. dne 2024-03-21].

zaměstnanci Základní školy Bor do soukromého vlastnictví. Také jsem dohledávala v archivu školy a ve Státním okresním archivu v Tachově zápisy z pedagogických rad, bohužel neúspěšně. Tyto dokumenty nejsou považovány za archiválie, tudíž nejsou nikde uloženy. V rámci bádání jsem prostudovala kroniky Základní školy Bor. Začala jsem rokem 1961, kdy byla škola v Boru založena. Poté kroniky od školního roku 1976/1977 do roku 1989/1990, kdy vyučovala na škole paní Handrejchová. Vynechala jsem rok 1978/1979, jelikož v tu dobu byla narátorka na mateřské dovolené.

2 ZE ŽIVOTA MGR. LUDMILY HANDREJCHOVÉ

Pamětnice Mgr. Ludmila Handrejchová se narodila 24. dubna 1954 v Tachově. Její rodiče pocházeli z odlišných regionů České republiky, matka z Moravy a otec ze Šumavy. Otec se v roce 1945 stal válečným přesídlencem. Musel přesídlit ze Šumavy, což bylo důsledkem změn v územním hospodářství po druhé světové válce. Ludmilinu matku potkal v Ostravě, kde společně pracovali na stavbě mládeže. Právě tam se jejich vzájemné cesty spojily a začal se také psát příběh jejich dcery Ludmily.

Ludmila prožila dětství ve vesnici Doly, kde vyrůstala společně se svými dvěma sestrami. Mladší sestra Vendulka se narodila v roce 1961 a nejmladší sestra Marcelka přišla na svět v roce 1965. Již v mladém věku se Ludmila musela podílet na péči o své sestry a na domácích povinnostech.

Její matka získala pouze základní vzdělání, ale dodělala si kurz pro administrativu v Ostravě a poté pracovala v kanceláři. Po přestěhování do vesnice Doly se věnovala práci na statku. Nejprve pracovala na poli a později se starala o krávy a další hospodářská zvířata. Celý svůj život byla oddaná právě práci na poli a starostlivé péči o rodinu.

Její otec také neměl vysokoškolské ani středoškolské vzdělání, absolvoval pouze základní školu. Svou pracovní kariéru začínal jako lesní dělník a později pracoval jako technik v zemědělství. V roce 1975 se rodina přestěhovala do Dolních Beřkovic nedaleko Mělníka. Tam rodiče našli práci a nový domov. Vzhledem k tomu, že v Dolních Beřkovicích bydlela otcova sestra a rodinné vazby byly silné, rozhodli se Ludmilini rodiče, že se přestěhují blíže k ní.

Ačkoliv je matka Ludmily Handrejchové od svých třiceti let v invalidním důchodu, snažila se pracovat a našla uplatnění v novinovém stánku jako prodavačka. Bohužel Ludmilin otec zemřel, a matka tedy zůstala sama. V současné době je Ludmilině mamince 90 let. Stále žije v Dolních Beřkovicích – v domě, kde strávila život se svým (již zesnulým) mužem. Její životní příběh ukazuje odhodlání a oddanost rodině a také schopnost přizpůsobit se změnám a vybudovat si vlastní místo na světě.

Ludmilina péče o sestry a rodinná zodpovědnost, již nesla od mládí, zanechaly hlubokou rýhu v jejím životě a ovlivnily její pozdější kariéru. Tato zkušenost jí poskytla motivaci

a odhodlání stát se pedagožkou. Pocit starostlivosti a potřeba podporovat rozvoj druhých ji vedl k rozhodnutí pracovat s dětmi a mládeží. Chtěla jim předat nejen vědomosti, ale také hodnoty a zkušenosti, které získala od svých rodičů. Její rodiče jí předávali důležité životní postoje, jako jsou pracovitost, oddanost rodině a schopnost přizpůsobit se změnám. Tyto přístupy se staly pevným základem pro její profesní a osobní život. Své sestry Ludmila podporovala a starala se o ně. Tato zkušenost jí pomohla rozvíjet empatii a porozumění potřebám druhých.

Její velkým vzorem byla paní učitelka českého jazyka Jaroslava Erbenová. Díky ní se Ludmila zamilovala do českého jazyka a rozhodla se studovat právě tento obor. Zde můžeme vidět, že učitelé mohou mít zásadní vliv na výběr kariéry svých studentů. V Ludmilině případě to byla paní učitelka Erbenová, která ji inspirovala a ovlivnila směřování jejího vzdělání. Kromě českého jazyka se Ludmila rozhodla pro studium dějepisu, protože tento obor ji také zajímal. Studium dějepisu jí umožnilo lépe porozumět historii a kontextu událostí, což se stalo cenným přínosem pro její budoucí pedagogickou práci.

Celý její životní příběh je inspirujícím příkladem toho, jak osobní zkušenosti a hodnoty mohou formovat kariéru a rozhodnutí jednotlivce. Ludmila Handrejchová se stala pedagožkou, jež se s láskou věnuje vzdělávání a rozvoji dětí. Její životní příběh vyzvedává důležitost rodiny, vzdělání a inspirujících učitelů ve formování našich cest. I přesto, že je již ve starobním důchodu, neodmítne příležitost jít do své „milované“ Základní školy v Boru vypomáhat při nedostatku pedagogů.¹¹

2.1 ŠKOLSKÁ LÉTA PANÍ LUDMILY

V letech 1960–1969 navštěvovala Ludmila Základní školu v Boru. Na této škole se jí dostalo základních vědomostí a dovedností.

Po absolvování Základní školy v Boru pokračovala v letech 1969–1973 ve středoškolském vzdělávání na Gymnáziu v Tachově, což ji přivedlo k budoucí akademické dráze.

---

¹¹ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. VII–VIII.

Poté v období 1973–1977 studovala na Pedagogické fakultě v Plzni. Akademická půda ji připravila na práci učitelky. Získala nejen teoretické znalosti o vzdělávání, psychologii a pedagogice, ale také praktické dovednosti potřebné pro efektivní výkon učitelské profese.

Po dokončení studia v roce 1977 začala svou kariéru jako učitelka na Základní škole v Boru, kde působí dodnes. Toto povolání jí dává příležitost sdílet své znalosti a pedagogické dovednosti s dalšími generacemi žáků. Jejím cílem je podporovat jejich rozvoj a vzdělávání a předávat jim to, co se během svého vlastního života a vzdělávání naučila.¹²

---

¹² Příloha č. 5 – *Strukturovaný životopis pamětnice*, s. XXXVII.

3 STUDIUM NA VYSOKÉ ŠKOLE

3.1 PROČ SE LUDMILA HANDREJCHOVÁ ROZHODLA STUDOVAT VYSOKOU ŠKOLU?

Ludmila Handrejchová jako pamětnice s vášní pro dějiny se již od mládí hlouběji zajímala o minulost a vývoj událostí. Tato fascinace ji vedla k rozhodnutí studovat právě dějepis na Pedagogické fakultě v Plzni.

Ke studiu dějepisu přidala studium českého jazyka a literatury. Český jazyk pro ni představoval nejen komunikační nástroj, ale také způsob, jak lépe porozumět kontextu historických událostí.

Její zájem o český jazyk byl podnícen paní učitelkou Erbenovou, která na Základní škole v Boru otevřela Ludmile dveře do tajů jazyka a ukázala jí jeho propojení s dějinami. Tento základní vliv vytvořil spojení mezi její láskou k dějinám, tedy dějepisu, a k jazyku.¹³

3.2 PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY NA VYSOKOU ŠKOLU

Vzpomínky na přijímací zkoušky má pamětnice poněkud matné. Pamatuje si, že se konaly v jedné ze zasedacích místností. V zasedací místnosti sedělo zhruba 50 budoucích studentů a všichni společně absolvovali test, který se zaměřoval především na literaturu a znalostní povědomí o přečtených knihách. Na ústní zkoušku si pamětnice nevzpomíná.

V rámci přijímacího řízení nebylo po pamětnici vyžadováno předložení kádrového posudku. Součástí přihlášky bylo hodnocení ze střední školy. Kádrový posudek pamětnice na vysoké škole pouze podepsala. V jejím posudku bylo zmíněno, že Ludmila Handrejchová vedla pionýry.¹⁴ Dne 17. prosince 1974 prošla Ludmila Handrejchová úspěšně zkouškami, čímž dosáhla minimální kvalifikace pro post pionýrského vedoucího. Ovšem její schopnosti a nasazení již tehdy naznačovaly, že to nebylo její poslední vystoupení na pionýrské cestě. Rychlým tempem a se skvělým nasazením se Ludmila Handrejchová posunula na III. kvalifikační stupeň pouhé čtyři měsíce poté, konkrétně dne 15. dubna 1975. Není tajemstvím, že dosažení vyššího kvalifikačního stupně v pionýrském vedení vyžadovalo nejen získání teoretických znalostí, ale také prokázání praktických dovedností. A právě tímto způsobem se uchazeči, včetně Ludmily Handrejchové, museli

¹³ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí*, s. VIII.

¹⁴ Tamtéž, s. XIX.

aktivně zapojit do procesu učení a následně úspěšně absolvovat zkoušku.¹⁵ Vedení pionýrů v dané době bylo vnímáno jako závazná úloha. Očekávalo se, že budoucí učitelé se aktivně zapojí do mimoškolní výchovy. Politický režim směřoval k cílenému ovlivňování výchovy mladé generace nejen v průběhu školního vyučování, ale i po jeho skončení. Studenti studující učitelství tak představovali významnou a neodmyslitelnou součást tohoto procesu.¹⁶

Organizace Pionýr byla vytvořena s cílem šířit ideály marxismu-leninismu mezi mládeží v Československé socialistické republice. Po roce 1948 vznikla ze skautské organizace Junák na popud vládnoucí strany, která přejímala a přizpůsobovala koncepci skautů svým politickým záměrům. Inspirací pro vznik Pionýrů byla podobná mládežnická uskupení v Sovětském svazu, Bulharsku a Jugoslávii. K propagaci ideologie Pionýrů sloužil časopis *Mateřídouška*, v němž se od 50. let 20. století v každém čísle objevovala alespoň malá zmínka o pionýrech. Pionýrské organizace byly přítomny na všech školách a formovaly se z jednotlivých oddílů sestávajících obvykle z 6–10 žáků. Členové pionýrské organizace SSM se účastnili různých školních akcí, včetně besed, přednášek a dalších.¹⁷ Tyto aktivity sloužily k podpoře socialistických myšlenek a výchově mládeže podle principů marxismu-leninismu.

3.3 VZPOMÍNKY NA STUDIUM NA VYSOKÉ ŠKOLE

Paní Ludmila Handrejchová se ráda ohlíží zpět za svým studijním obdobím na vysoké škole, i když pro ni nebylo vůbec snadné. Nastupovala na studia a zároveň doma měla ani ne půlroční dcerku, o níž se v době jejích studií starali prarodiče. Manžel paní Ludmily plnil v té době roční vojenskou službu. Paní Handrejchová si musela po měsíci studia vzít dva měsíce volno, protože její otec onemocněl tuberkulózou a celá rodina musela být doma. V této náročné fázi paní Ludmile velmi pomáhali všichni z okruhu českého jazyka a dějepisu. Její kolegové jí poskytovali podpurné materiály a informace ohledně studia. Díky jejich pomoci mohla paní Ludmila pokračovat ve studiu a úspěšně dokončit první

¹⁵ Příloha č. 13 – *Zkoušky instruktorů a pionýrských pracovníků*, s. XLV.

¹⁶ ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNE, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 83. ISBN: 978-80-7552-709-7.

¹⁷ KNAPÍK, Jiří a kol. *Pionýři, milované děti? Pionýrská organizace ČSM a dětský kolektiv (1949–1968)*. Opava: Slezská univerzita, 2022, s. 26, 28, 59, 146. ISBN: 978-80-7422-837-7.

semestr. Následující tři roky pokračovala ve studiu v denní formě a v posledním ročníku požádala o individuální plnění.

V té době nebylo individuální studium běžné, ale vedení Pedagogické fakulty to paní Handrejchové umožnilo. Během této doby nastoupila jako učitelka na Základní škole v Boru. Na zkoušky na vysokou školu dojížděla. Před státními zkouškami obdržela paní Handrejchová 14 dnů volna na přípravu a na učení.

Všechny zkoušky dokončila pamětnice v řádném termínu. Podotýká, že jí velmi pomáhali spolužáci z oborů, stejně jako vedení celé pedagogické fakulty. Jejich podpora pro ni byla neocenitelná.¹⁸

3.4 PROFESOR VIKTOR VIKTORA

Profesor Viktor Viktora se narodil 20. ledna 1942 do rodiny učitelů. Rodiče i jejich postoje měly klíčový vliv na jeho život. Rodina žila ve služebním bytě v Chlumčanech, kde matka učila v obecné škole a otec byl ředitelem a zároveň učil na měšťanské škole. Profesor Viktora měl zálibu v obrázkových publikacích, které si velmi rád prohlížel.

Od roku 1948 čelila rodina politickým problémům. Otec byl přeřazen do školy na Strakonicku a měl možnost vidat rodinu pouze jednou za měsíc. V roce 1951 se situace ještě zhoršila, když se rodina musela přesunout do Plzně bez možnosti zajištění bydlení. Naštěstí jim matčini příbuzní nabídli dočasné ubytování.

Viktor Viktora studoval nejprve v národní škole v Dolní Lukavici, později v Plzni jedenáctiletku. Když odmaturoval, rozhodl se pro studium matematiky v Praze. Po roce trápení složil přijímací zkoušky na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde studoval český jazyk a dějepis.

Během ročního pobytu v Domažlicích byl v roce 1968 pozván, aby začal přednášet jako asistent na katedře českého jazyka a literatury na Pedagogické fakultě v Plzni. Získal titul PhDr. na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 1968, CSc. v roce 1986 a docentem se stal v roce 1989. Profesorství mu bylo uděleno na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde se konala habilitační procedura v letech 2004–2006 a byl jmenován profesorem Dějin slovanských literatur se zaměřením na dějiny české

¹⁸ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXII–XXIII.

literatury. Na Pedagogické fakultě zastával řadu řídicích funkcí. Za svůj život stihl profesor přednést desítky odborných konferencí a stovky přednášek. Především měl za svými zády tisíce vděčných studentů.¹⁹ Na pedagogické fakultě působil Viktor Viktora až do roku 2022. Profesor Viktor Viktora zemřel 3. prosince 2022 jako člověk vyrovnaný a statečný.²⁰

Pamětnice vzpomíná na pana Viktora Viktoru jako na člověka, který byl vždy naprosto připraven do posledního detailu. Jeho přednášky nebyly jen suchým předáváním informací, ale měly nesmírně zajímavý a poutavý charakter. Respondentka zmiňuje, že během přednášek profesora Viktora Viktory se *nikdo neodvážil ani ceknout, ani promluvit. Všichni jsme napjatě poslouchali, protože nepřednášel jenom suché údaje, ale vždy si k tomu přidal ještě vlastní věci, které měl z četby, které získal jako informace. Dost často se tam objevovaly i věci, které v té době pro nás byly naprosto nové, originální. Jeho přístup, přátelský, kamarádský, ale vždy vyžadoval teda perfektní připravenost na semináře a zkoušky také nebyly žádná procházka růžovým sadem. Vždy po nás teda opravdu chtěl stoprocentní znalosti.*²¹

Dle paní Ludmily Handrejchové využíval pan profesor Viktor Viktora nejen jednotlivá literární díla a jejich rozборы, ale přehrával i mluvené slovo.²²

3.5 DOCENT BOHUMIL JIRÁSEK

Doc. PhDr. Bohumil Jirásek, CSc., se narodil dne 15. ledna 1931 v Pavlíkově. Byl významným českým spisovatelem, literárním vědcem a vysokoškolským pedagogem. Po absolvování gymnázia v Rakovníku pokračoval ve svém vzdělání na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde studoval v letech 1951 až 1956 obory český jazyk a ruský jazyk. V roce 2001 mu byla udělena významná pocta, kdy získal Pečeť města Plzně. Doc. PhDr. Bohumil Jirásek, CSc., zemřel 6. června 2021 v Plzni.²³

Pamětnice se vyjadřuje také k Bohumilu Jiráskovi. Vzpomíná na něj jako na osobnost s vlastní rezervovaností. Byl však velmi spravedlivý. Pan docent byl známý jako jedinečný

¹⁹ NOVOTNÝ, Jiří. *Pokorné loučení Viktora Viktory*. Český jazyk a literatura 73, 2022–2023, č. 3, s 146–147. ISSN 0009-0786.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXIV.

²² Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXV.

²³ Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=3573> [Cit. dne 2023-11-30].

pedagog s odměřeným přístupem. Nebyl nakloněn osobním vazbám. Důrazně požadoval stoprocentní připravenost od svých studentů. Jeho zkušenosti a hluboké znalosti v dané oblasti byly nepopíratelné.

Pamětnice také upozorňuje na skutečnost, že se pan docent opravdu věnoval výuce literárních děl zakázaných normalizačním režimem. Aktivně studenty nabádal k tomu, aby se také zaměřili na určité zakázané autory a povzbuzoval je k prozkoumání různých děl. *Seznámil nás s postavami, které se týkají samizdatu a s díly. Dále se zmiňoval a přiblížil nám také v té době autora Václava Havla a autory, spisovatele, básníky, kteří byli zakázáni a žili v cizině.*²⁴ Tuto skutečnost vyvrací paní pamětnice Ilona Baarová, která tvrdí následující: „Nevím, nemyslím si. Jako učil nás samozřejmě autory, ale takové ty polozakázané. Úplně zakázané, to ne, to si nepamatuju.“²⁵

Při přednáškách a seminářích využíval Bohumil Jirásek pouze mluveného slova. Pan docent vykládal a studenti si jeho výklad zapisovali do sešitu. Přinášel také knihy, o kterých měli studenti něco vědět a rozebírali je společně. Žádné materiály a obrázky pan docent nepoužíval.²⁶

3.6 PROFESOR LUMÍR KLIMEŠ

Prof. PhDr. Lumír Klimeš, CSc., se narodil dne 4. září 1924 v Plzni a zemřel dne 2. října 2010 rovněž v Plzni. Byl významným lingvistou.²⁷ Jeho otec pracoval jako dispečer u Jihozápadní dráhy v Plzni, což ovlivnilo část jeho osobního života. Své dětství trávil nejen v rodné Plzni, ale také v Krásném Dvoře, kde navštěvoval obecnou školu. Po absolvování Masarykova československého státního reálného gymnázia v Plzni byl v letech 1943–1945 nasazen jako pomocná síla v dělnických profesích v železničních dílnách v Semilech a v Plzni.²⁸ V roce 1948 úspěšně absolvoval Filosofickou fakultu

²⁴ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXV.

²⁵ MIZEROVÁ, Sára. *Výuka literatury na vybraných středních školách na Karlovarsku za minulého režimu – orálněhistorický výzkum*. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, 2024, s. XVII.

²⁶ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXV.

²⁷ Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=683> [Cit. dne 2023-11-30].

²⁸ MORÁVKOVÁ, Naděžda – ŘEHÁČEK, Karel. *Osobnosti plzeňského vysokého školství*, díl 2. Praha: Středisko SOH, 2014, s. 90. ISBN: 978-80-87646-04-5.

Univerzity Karlovy v Praze, kde se věnoval studiu oborů český jazyk a anglický jazyk.²⁹ Poté začal pracovat jako zatímní profesor na střední škole, kterou předtím navštěvoval. Mezi lety 1952 a 1954 působil jako učitel ve Státním kurzu. V roce 1954 začal pracovat jako odborný asistent na Pedagogické fakultě v Plzni na katedře českého jazyka. V roce 1964 obdržel titul kandidáta věd a 1978 se habilitoval.³⁰ Roku 1994 byl oceněn Cenou města Plzně a o pár let později, v roce 2009, získal prestižní ocenění Dvorana slávy Plzeňského kraje.³¹

Paní Ludmila Handrejchová má v paměti i pana profesora Lumíra Klimeše. Nenáležel mezi její oblíbené pedagogy a zdá se, že ani v její studentské komunitě nepatřil k populárním osobnostem. Jeho přednášky a semináře se zaměřovaly na Úvod do českého jazyka a dialektologie, což nejspíše způsobovalo jeho neoblíbenost mezi studenty.

Pan profesor byl precizní a náročný, zaměřoval se také na jazykovou analýzu, zejména na strukturu slov a jejich původ. Požadoval od studentů detailní znalost, což pro ně bylo náročné. Působil také jako precizní pedagog, zároveň byl respektovaný a možná i trochu zastrašující. Tento jeho vliv vedl studenty k důkladné přípravě na zkoušky, protože bylo známo, že nevyhovující znalost by mohla vést k neúspěchu. Jeho schopnost vzbuzovat respekt vlastními znalostmi motivovala studenty k pečlivému učení, aby se vyvarovali nepříjemných situací u zkoušek. Při výuce používal tabuli a křidu. Tyto pomůcky sloužily k ilustraci struktury slov.

Takto na pana profesora Lumíra Klimeše vzpomíná narátorka. V neposlední řadě podotkla, že pan profesor byl členem komise u Státní závěrečné zkoušky a byl velice příjemný a milý.³²

3.7 OBLÍBENÉ A NEOBLÍBENÉ PŘEDMĚTY

Zájem o dějiny a obecně o historii byl ze strany pamětnice tak velký, že mezi jejími oblíbenými předměty se nacházejí veškeré předměty dějepisné. Veškeré aspekty spojené

²⁹ Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=683> [Cit. dne 2023-11-30].

³⁰ MORÁVKOVÁ, Naděžda – ŘEHÁČEK, Karel. *Osobnosti plzeňského vysokého školství, díl 2*. Praha: Středisko SOH, 2014. s. 90. ISBN: 978-80-87646-04-5.

³¹ Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=683> [Cit. dne 2023-11-30].

³² Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětníci*, s. XXVI.

s dějepisem ji naplňovaly a bavily. Nezapomněla také sdělit, že mezi její velmi oblíbené předměty z českého jazyka patřily především ty, které vedl Viktor Viktora. Přístup pana profesora byl profesionální a přednášky byly mimořádně obohacující.

Mezi předměty, které jí blízké nebyly, patřil Úvod do českého jazyka a dialektologie. Obtíže jí také dělalo studium Spisovné slovenštiny a Teorie literatury. Tyto předměty patřily mezi její méně oblíbené, a to se často odráželo i v diskusích mezi spolužáky.³³

3.8 VÝKAZ O ŘÁDNÉM STUDIU NA VYSOKÉ ŠKOLE

V imatrikulačním roce svého studia na Pedagogické fakultě v Plzni, kterým byl akademický rok 1973/1974, si Ludmila Handrejchová zapsala ke studiu 23 předmětů.

Mezi těmito předměty byly i dva kurzy. Šlo o kurz lyžařský a kurz spojený s turistikou a plaváním. Oba nabízely účastníkům poznání krás přírody a aktivní pohyb a zároveň si zde mohli zdokonalit své dosavadní dovednosti a zkušenosti.

V průběhu svého prvního roku na vysoké škole se paní Handrejchová také zúčastnila historické exkurze, což podtrhlo její zájem o historii a zároveň rozšířilo její obzory v oblasti kulturního dědictví.

Mezi dalšími předměty, které tvořily základ jejího pedagogického vzdělání, se nacházely jak pedagogické a psychologické disciplíny, tak i jazykové kurzy, včetně spisovné slovenštiny a lektorských kurzů ruského a německého jazyka. Tělesná výchova, logika a aprobační předměty nesměly chybět.³⁴

V druhém ročníku svého studia na Pedagogické fakultě v Plzni, konkrétně v akademickém roce 1974/1975, se paní Ludmila věnovala o něco menšímu počtu předmětů, nicméně stále si udržovala širokou škálu vzdělávacích tematických okruhů.

Celkový počet zapsaných předmětů činil 18, přičemž mezi nimi byly stále zastoupeny klíčové pedagogické a psychologické disciplíny, které utvářely její profesní profil. Důležitou součástí studijního plánu byly i předměty aprobační, které rozšiřovaly její odborné dovednosti a připravovaly ji na náročné pedagogické výzvy.

³³ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí*, s. XXIII-XXVI.

³⁴ Příloha č. 8 – *Předměty v 1. ročníku na VŠ v roce 1973/1974*, s. XL.

Mezi nově zařazenými předměty se v tomto roce objevil osobní výcvik v tělesné výchově, branná výchova a praxe v branné výchově, nechyběl ani lektorský kurz ruského jazyka.

Součástí byly také exkurze a praxe, které obohatily její studijní zážitky. Vedle exkurze z pedagogicko-psychologických disciplín se paní Handrejchová zapojila do pedagogické praxe v LDT. K tomu ještě připojila dvě další exkurze.³⁵

Ve třetím ročníku studia na Pedagogické fakultě v Plzni (v akademickém roce 1975/1976) její záznam o řádném studiu na vysoké škole odhaluje, že v tomto období se zapsala celkem ke 22 předmětům, což představovalo nárůst oproti předchozímu ročníku.

V rámci studijního plánu si udržela širokou škálu odborných zaměření, zahrnující jak aprobační předměty, tak klíčové oblasti pedagogiky a psychologie. Kromě toho se v jejím studijním portfoliu objevily i další předměty jako například politická ekonomie nebo pedagogická praxe v rámci aprobačních předmětů a rozšířila si své jazykové dovednosti lektorskou výukou v němčině. Také měla předmět praktická cvičení v komunikačních dovednostech.

Studijní rok 1975/1976 pro ni rovněž zahrnoval řadu exkurzí, odhalujících různorodé perspektivy pedagogicko-psychologických disciplín. Kurs didaktické techniky a předmět dějiny vědy a techniky. Tělesná výchova zůstala stále součástí jejího studia.³⁶

Ve čtvrtém a závěrečném ročníku studia na Pedagogické fakultě v Plzni, což odpovídá akademickému roku 1976/1977, řádný výkaz o studiu na vysoké škole zaznamenal zápis do celkem 16 předmětů.

Nově zařazené předměty odrážely aspekty školské organizace a správy, což bylo patrné v kurzu *školská organizace, normy, dokumentace* a také v kurzu *školní hygiena*. Paní Handrejchová rovněž nadále rozvíjela své praktické dovednosti prostřednictvím souvislé pedagogické praxe, a to v základní devítileté škole a také v základní devítileté škole ve 4. a 5. ročníku. Tímto způsobem získala cenné zkušenosti přímo ze školního prostředí, což jí připravilo na budoucí pedagogickou kariéru.

---

³⁵ Příloha č. 9 – Předměty ve 2. ročníku na VŠ v roce 1974/1975, s. XLI.

³⁶ Příloha č. 10 – Předměty ve 3. ročníku na VŠ v roce 1975/1976, s. XLII.

Rozšířila si podvědomí o slovenské literatuře. V jejích zapsaných předmětech nechyběly předměty aprobační, pedagogická praxe v aprobačních předmětech, tělesná výchova, dějiny vědy a techniky.³⁷

3.9 DIPLOMOVÁ PRÁCE A STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA

Ludmila Handrejchová se ve své diplomové práci věnovala tématu *Historie zemědělství na Tachovsku po roce 1945*. Diplomovou práci vedl doc. dr. Jaroslav Vacek, CSc., a byla zpracována na katedře historie.³⁸ Toto téma ji zavedlo také do archivu do Stříbra, ve kterém strávila mnoho času zkoumáním různých dokumentů.³⁹ Diplomovou práci respondentka obhájila 17. června 1977.⁴⁰

Státní závěrečná zkouška pro ni byla náročná, přesto ji úspěšně zdolala. Největší výzvou se pro ni stalo období nejstarší literatury a mluvnice, avšak s odhodláním a nasazením to zvládla.

Nezapomněla ocenit vynikající přístup profesorů, jejich podporu a odborné vedení. Tyto věci byly nepostradatelné pro úspěšný průběh studia.⁴¹

---

³⁷ Příloha č. 11 – *Předměty ve 4. ročníku na VŠ v roce 1976/1977*, s. XLIII.

³⁸ Příloha č. 6 – *Diplomová práce pamětnice*, s. XXXVIII.

³⁹ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí*, s. XXI.

⁴⁰ Příloha č. 7 – *Poslední strana výkazu o řádném studiu na vysoké škole*, s. XXXIX.

⁴¹ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí*, s. XX.

4 ZÁKLADNÍ ŠKOLA BOR

Úplně první školní budova, měšťanská škola, byla v Boru dokončena v roce 1886 a německá měšťanka byla dostavěna v roce 1898. Na české školství se v Boru za první republiky nebral velký zřetel, nedbalo se adekvátně kvůli německému osídlení o české vzdělání. Teprve od 1. září 1923 byla otevřena v hospodářských budovách zámku česká menšinová škola. Zásahu na tom mělo několik českých rodin. Ryze české školství se začalo mohutným tempem rozvíjet až po odsunu německého obyvatelstva v roce 1945. V roce 1946 navštěvovalo obě školy, obecnou i měšťanskou, přes 200 dětí a o deset let později, v roce 1956, to bylo již 411 dětí. Učilo se v mnoha budovách. Za další tři roky, v roce 1959, počet dětí vzrostl na 525 a ve školním roce 1960/1961 to bylo dokonce 610 dětí. Takové množství dětí se vzdělávalo již v pěti budovách, v 6. budově se nacházela školní družina a školní jídelna a dílny se nacházely v 7. objektu. Právě takto vysoce obsazené školy začaly být pro Bor problémem. Z tohoto důvodu se začalo jednat o výstavbě nové školní budovy, která byla skutečně první českou školou v Boru a byla slavnostně otevřena 3. září 1961. Šlo o moderní panelovou školu o dvou pavilonech. Následovala druhá etapa výstavby, v roce 1961–1962, ve které byla postavena tělocvična. Ve třetí etapě, v roce 1962–1963, byla naplánována výstavba družiny mládeže se školní jídelnou, avšak tato akce byla z úsporných důvodů vyškrtuta a přeřazena až na konec sedmiletky.

Slavnostní otevření nové budovy školy v Boru se připravovalo jako velká kulturní událost a současně jako politická manifestace, které se měli zúčastnit vysocí představitelé politického a kulturního života. Slavnostního aktu otevření nové školy se zúčastnil Bohumír Lomský, tehdejší ministr národní obrany, generál armády, zástupce strany a vlády. Nechyběli ani další hosté, kteří se otevření nové budovy zúčastnili. Tito hosté patřili do politického byra Ústředního výboru Komunistické strany Československa, dále to byli pracovníci sovětských odborů, předseda školské a kulturní komise Okresního národního výboru a další politicky významní hosté. Samotného slavnostního otevření školy se zúčastnilo přes 3000 osob. Na přípravě této slavnostní události se podíleli nejen zaměstnanci a pracovníci školy, ale také rodiče žáků. Za to se jim dostalo poděkování.

Během prvního roku fungování nové školní budovy se stále něco zdokonalovalo, upravovalo, modernizovalo a vyvíjelo k potřebám žáků.⁴²

V následujících podkapitolách se obecně dotkneme některých událostí, které poznamenaly dané roky minulého režimu na Základní škole v Boru, kdy zde učila pamětnice, Ludmila Handrejchová.

4.1 ŠKOLNÍ ROK 1976/1977

Ve školním roce 1976/1977 nastoupila na Základní školu v Boru jako kantorka Ludmila Handrejchová.

Učitelé se tohoto roku sešli 26. srpna, aby připravili vše pro následující školní rok. Ideové zaměření příprav bylo motivováno blížícími se volbami do národních výborů, které se konaly 22. a 23. října 1976. Do tematicko-výchovných plánů měli učitelé zakotvit závěry z XV. sjezdu Komunistické strany Československa, XXV. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu a z 56. výročí založení Komunistické strany Československa.

Hlavním úkolem školy však zůstává systematické zlepšování prospěchu a prohlubování komunistické výchovy.

Školní rok byl zahájen ve středu 1. září 1976 v 8:45, kdy si žáci i učitelé vyslechli projev ministra školství Milana Vondrušky. Téhož dne v 10:00 proběhla slavnostní pedagogická porada, kde byli učitelé seznámeni s úkoly na nový školní rok a plánem přestavby školství podle referátu tajemníka Ústředního výboru komunistické strany Československa Josefa Havlína. Této porady se zúčastnili i zástupci Okresního národního výboru. Od 1. září 1976 se v prvních třídách učilo podle nového pojetí vyučování. Šlo o první krok k socialistické přestavbě školství.

Během tohoto roku se konaly vědomostní prověrky žáků, které zorganizoval školský odbor ONV. Tyto prověrky byly z českého jazyka a matematiky. Také se konalo velké množství politicko-výchovných akcí a soutěží.

---

⁴² Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1961.*

V borské základní škole proběhly celkem 4 kontroly okresních školních inspektorů, z čehož jedna byla hloubková a probíhala od 16. března do 11. května 1977.⁴³

4.2 ŠKOLNÍ ROK 1977/1978

Velký vliv na práci ve škole mělo v tomto roce několik politických výročí. Šlo o 60. výročí Velké říjnové socialistické revoluce, 30. výročí Února a jednotné školy, 100. výročí narození Zdeňka Nejedlého.⁴⁴ Zdeněk Nejedlý byl českým badatelem v oblasti literatury a hudby, specializujícím se na historii. Dále působil jako učitel na vysoké škole a také se zapojil do politiky. V letech 1945–1946 a později v období 1948–1953 zastával pozici ministra školství v Československu. Byl významnou postavou v kulturním životě země během éry komunismu pod vedením Klementa Gottwalda. Jeho politické postoje mu vynesly hanlivou přezdívku *rudý dědek*.⁴⁵

Tato politická výročí měla působit na formování morálního profilu socialistického uvědomění mladé generace.

Školní rok byl slavnostně zahájen 1. září za přítomnosti vedoucího odboru Chaloupeckého a místopředsedy ONV Hodka. V tomto roce bylo ve škole zapsáno k základní školní docházce 511 dětí, z toho 253 chlapců a 258 dívek. Opět se konalo velké množství kulturních akcí a soutěží pro děti.

Mezi velmi povedené akce, při kterých se Základní škola Bor předvedla, byla oslava 1. máje, která se nesla ve znamení 30 let jednotné školy. Scénář prvomájového průvodu připravila paní učitelka Broglová a bylo v něm ukázáno vše, co se v tomto školním roce týkalo nového pojetí vyučování. Vystoupení školy bylo hodnoceno jako jedno z nejlepších.

Během školního roku odešla na mateřskou dovolenou, konkrétně 2. května 1978, moje pamětnice, Ludmila Handrejchová.⁴⁶

⁴³ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1976/1977*.

⁴⁴ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1977/1978*.

⁴⁵ KŘEŠŤAN, Jiří. „Poslední husita“ odchází. Zdeněk Nejedlý v osidlech kulturní politiky KSČ po roce 1945, *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 9–44.

⁴⁶ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1977/1978*.

4.3 ŠKOLNÍ ROK 1979/1980

Školní rok začal v pondělí 3. září 1979 opět za přítomnosti místopředsedy ONV Ferdinanda Hodka a probíhal ve znamení 35. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou a také to byl rok nácvičku na Československou spartakiádu 1980.

Každá třída měla své patronáty, které pravidelně navštěvovala a vzájemně se podporovaly. Celkem bylo uzavřeno 13 patronátních smluv. Šlo většinou o podniky, které byly v blízkosti školy, např. Nákupní středisko Bor, Státní statky, Agroservis, Tosta, Vojenský útvar 1745 Vysočany.

Žáci Základní školy Bor se zúčastnili všech okresních soutěží, v tomto roce ovšem bez úspěchu na umístění. Dne 3. ledna 1980 se vrátila Ludmila Handrejchová z mateřské dovolené zpět do pracovního nasazení.⁴⁷

4.4 ŠKOLNÍ ROK 1980/1981

Školní rok byl zahájen 1. září a přítomen byl nový tajemník OV KSČ pro stranickou práci v zemědělství Pavel Blažek, předseda Městského národního výboru František Podlipský a tajemník Městského národního výboru Václav Fuchs.

Do školy bylo zapsáno 485 žáků a rozdělení byli do 19 tříd. Tento školní rok byl ve znamení významných politických výročí, zvláště pak 60. výročí založení KSČ a voleb do zastupitelských orgánů. Mnoho úkolů bylo věnováno zejména novému pojetí vyučování. Základní škola Bor si dala 46 individuálních závazků a 20 kolektivních, které měly zvyšovat efektivnost a kvalitu vyučovacího procesu.

Pod vedením vyučujících uspořádali žáci řadu kulturních a sportovních vystoupení pro veřejnost a patronátní závody. Většina kolektivních i osobních závazků byla splněna. V soutěži „Západočeský kraj pevná hráz socialismu a míru“ se Základní škola Bor umístila na 6. místě.

Ve dnech 15., 16., a 20. října byla okresním školním inspektorem Františkem Žaludem provedena inspekce školy.⁴⁸

---

⁴⁷ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1979/1980.*

⁴⁸ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1980/1981.*

4.5 ŠKOLNÍ ROK 1981/1982

V úterý 1. září 1981 byl zahájen nový školní rok. Zapsáno bylo 520 žáků, rozděleno do 20 tříd. Paní Handrejchová byla třídní učitelkou třídy VIII. A.

V rámci akce Mládež a kultura zhlédli žáci mnoho divadelních představení, např. Pohádky z klobouku, Tajemství Baby Havarie. Školní rok byl rokem X. všeodborového sjezdu ROH. Na počest tohoto sjezdu opět uzavřeli pracovníci školy hodnotné závazky.⁴⁹

4.6 ŠKOLNÍ ROK 1982/1983

Školní rok byl zahájen ve středu 1. září 1982. Vyučování bylo zahájeno s 539 žáky. Ludmila Handrejchová zůstala bez třídnictví.

Základní škola Bor přešla na novou organizaci vyučování. Zavedli 60minutovou polední přestávku a odpolední vyučování. Vše přineslo řadu změn v organizaci školního vyučování, rozvrhu a vnitřního řádu školy. Též se změnilo mimoškolní činnosti pro školní jídelnu a školní družiny. Po měsíčním zkušebním provozu přešli na trvalé nové uspořádání. V tomto školním roce se učitelé zaměřili převážně na výuku čtení a rozvoj slovní zásoby a přípravu žáků k přijímacím zkouškám.

Od listopadu do ledna probíhala ve škole hloubková inspekce, v těchto měsících se zvýšila hospitační a kontrolní činnost vedení školy, okresního inspektora Františka Žaluda i okresních metodiků.⁵⁰

4.7 ŠKOLNÍ ROK 1983/1984

Toto vzdělávací období se neslo v duchu „Celostátní konference učitelů“, konané v Praze. Na prvním stupni bylo evidováno 330 žáků a na druhém 229 žáků. Celkem na škole vyučovalo 25 učitelů. Ludmila Handrejchová vyučovala český jazyk a dějepis.

Byl uzavřen cyklus vyučování podle nového pojetí vyučování s 60minutovou polední přestávkou a odpoledním vyučováním. Zaměřili se především na výuku čtení, rozvoj slovní zásoby a matematiky na obou stupních. Byly zpřísněny požadavky v oblasti mravní

⁴⁹ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1981/1982.*

⁵⁰ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1982/1983.*

výchovy. Základní škola Bor se úspěšně zapojovala do branných soutěží a branných cvičení. Na škole bylo v tomto období otevřeno 45 zájmových kroužků a 10 zájmových činností v nepovinných předmětech. Paní Handrejchová vedla „Cvičení z českého jazyka“.

Ve dnech 11. a 12. června roku 1984 se v Praze v Paláci kultury konala Celostátní konference učitelů, kde převzal ředitel Základní školy Bor Slavomír Matoušek státní vyznamenání „Za zásluhy o výstavbu“.⁵¹

4.8 ŠKOLNÍ ROK 1984/1985

Tento rok byl pro všechny pracovníky školy mimořádně náročný. Po celý rok probíhaly akce ke 40. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, a to ve školních i mimoškolních aktivitách. Mnoho energie bylo vynaloženo spartakiádním akcím, nácviku. Nacvičování probíhalo odpoledne, žáci byli rozděleni do pěti skupin od nejmladších po starší žáky. Do Prahy odjely cvičit: 1 celek mladších žákyň, 1 celek mladších žáků a 2 celky starších žáků.⁵²

4.9 ŠKOLNÍ ROK 1985/1986

Školní rok, kdy Základní škola Bor oslavila 25 let svého vzniku. Na podzim byla veškerá práce prověřena po všech stránkách celkovou inspekcí odboru školství, realizovanou inspektorem Vlastimilem Vaňkem. Celý kolektiv školy získal Ocenění vládou a Ústřední radou odborů, které jim bylo slavnostně předáno ke Dni učitelů 11. dubna 1986 v Tachově. V estetické výchově byla škola příkladem pro žáky i pro borskou veřejnost.⁵³

4.10 ŠKOLNÍ ROK 1986/1987

Školní docházka byla zahájena v pondělí 1. září 1986, nové prvňáčky přivítaly členky Sboru pro občanské záležitosti a pionýři. Ve škole byla zřízena televizní místnost. Třídní učitelé sledovali využívání volného času dětí, aby mohli přispět k jejich rozvoji, a předcházeli tak protispolečenské činnosti mládeže. V oblasti komunistické výchovy škola řádně využila

⁵¹ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1983/1984.*

⁵² Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1984/1985.*

⁵³ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1985/1986.*

všech významných výročí v roce a také se mohla pochlubit návštěvou pedagogů ze Svazu sovětských socialistických republik, kteří si prohlédli školu.⁵⁴

4.11 ŠKOLNÍ ROK 1987/1988

Přední představitel „pokrokové inteligence“ amerického státu Kentucky, profesor státní univerzity v Murray dr. Joseph A. Baust navštívil Základní školu v Boru při svém pobytu v Československu v tomto školním roce dvakrát, 26. 8. 1987 a 13. 4. 1988. V srpnu zde projednával společné putovní výstavy dětských kreseb s mírovou tematikou a v dubnu otevřel vernisáž v Plzni, byla to výstava „Děti pro mír“, jež dále putovala do Sovětského svazu, a nakonec do Spojených států amerických.⁵⁵

Joseph A. Baust byl profesor základního a středního vzdělávání⁵⁶ na univerzitě v Murray v americkém státě Kentucky. Napsal například článek, který nese název: *Teaching Spatial Relationships Using Language Arts and Physical Education (Výuka prostorových vztahů s využitím jazykových umění a tělesné výchovy)*. Článek pojednává o důležitosti prostorových slov v matematice a ve vzdělávání dětí. Tvrdí, že prostorové vztahy jsou pro rozvoj matematického myšlení důležité a také klíčové pro začátek výuky matematiky. Také zmiňuje význam aktivního zapojení dětí a propojuje používání prostorových slov a jejich běžných zkušeností, aby byla matematika pro děti přístupnější a atraktivnější. V neposlední řadě se zaměřuje na to, jak učitelé mohou efektivně využívat prostorová slova ve výuce a podporovat tak rozvoj jazykových a matematických dovedností u dětí.⁵⁷

Dne 25. února byla na mimořádné pedagogické radě projednána světonázorová výchova v rámci rozumové výchovy, kde se stanovila kompletní opatření týkající se osobnosti učitele a spolupráce s rodinou.⁵⁸

⁵⁴ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1986/1987*

⁵⁵ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1987/1988*.

⁵⁶ Stránky *Digitalcommons.murraystate.edu*. [Online]. Dostupné z <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2676&context=msu_collection> [Cit. dne 2024-03-12].

⁵⁷ Stránky *Onlinelibrary.wiley.com*. [Online]. Dostupné z <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1949-8594.1982.tb10065.x>> [Cit. dne 2024-03-12].

⁵⁸ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1987/1988*.

4.12 ŠKOLNÍ ROK 1988/1989

Školní rok 1988/1989 byl zahájen ve čtvrtek 1. září 1988. Na škole vyučovalo 31 pedagogických pracovníků a ve 21 třídách bylo 606 žáků. Pedagogové pracovali podle plánu práce a podle úkolů odboru školství zaměřených na všestranné výchovné působení, zkvalitnění výuky matematiky a činnost předmětových komisí. Opět využili veškerých významných výročí v roce, hlavně 50. výročí vzniku republiky a 40. výročí založení pionýrské organizace. Stálým předmětem zájmu školy byla mravní výchova, která byla „problémem společnosti“. Tomuto problému se věnovali stále, snažili se výchovně působit prostřednictvím všech předmětů a činností školy.⁵⁹

4.13 ŠKOLNÍ ROK 1989/1990

Škola slavnostně zahájila výuku v pondělí 4. září 1989. Průměrný počet žáků ve třídách byl 27,7. Na škole vyučovalo 30 učitelů, 23 žen a 7 mužů.

Složité situace v Československu po 17. listopadu 1989 se dotkla i Základní školy v Boru. Postupně se rušila řada činností, např. ideově politické vzdělávání, osobní charakteristika žáků, branná cvičení, sběr druhotných surovin a léčivých rostlin, kádrové materiály učitelů, komunistické soutěže škol, byla zrušena pionýrská organizace. Upravovalo se vyučování dějepisu, občanské nauky, české literatury a vlastivědy. Dne 31. 1. 1990 bylo ve škole vyhlášeno referendum, ve kterém zaměstnanci školy v tajném hlasování vyslovili důvěru vedení školy a odboru školství. Situace ve společnosti se přenášela z rodiny i na děti, a to se projevovalo v jejich chování. Děti více neplnily své povinnosti, projevovala se jejich slovní i fyzická agresivita ve vztazích mezi spolužáky, docházelo k častějším kázeňským přestupkům. Tradiční kontrola formou hospitací byla minimální.⁶⁰

---

⁵⁹ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1988/1989.*

⁶⁰ Archiv ZŠ Bor. *Kronika z roku 1989/1990.*

5 ŠKOLSTVÍ V MINULÉM REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU

Proces přechodu ke komunistickému režimu v Československu začal již Mnichovskou dohodou v roce 1938. Tato dohoda vážně narušila přátelské vztahy mezi prvorepublikovým Československem, Francií a Velkou Británií. Vzhledem k rozpínavé politice Adolfa Hitlera se Svaz sovětských socialistických republik jevil jako jediný možný spojenec. I po obnovení přátelství s anglickými a francouzskými spojenci během války měla část československé společnosti pochybnosti o další spolupráci s těmito zeměmi.⁶¹

Po skončení války byla většina území Československa osvobozena sovětskou Rudou armádou, což ovlivnilo další směřování země. Během válečných konfliktů byl přijat Košický vládní program, kterým se plánovala očista škol od kolaborantů, zrušení učebnic vydaných v době okupace, uzavření německých a maďarských vysokých škol a obnova českých vysokých škol. Studentům, kteří nemohli studovat za nesvobody, měla být umožněna rychlá návratnost do škol a dokončení studií. Charakteristickým projevem implementace tohoto dokumentu a začínající spolupráce se SSSR na základních československých školách bylo odstranění antisovětských pasáží z učebnic a zvýšení důležitosti ruské výuky.⁶²

V roce 1948 došlo k zásadnímu zlomu v dějinách Československa. V únoru téhož roku se Komunistická strana Československa ujala veškeré politické moci, kterou si udržela až do roku 1989. Po únorových událostech se postupně upevňoval politický režim, který ovlivnil každodenní životy obyvatel.

Pro školství znamenal rok 1948 začátek nové éry. Krátce po převratu byl schválen zákon o základní úpravě jednotného školství, známý jako Nejedlého školský zákon (č. 95/1948).

Jeho hlavním negativem bylo, že byl přijat bez účasti zastánců jiných přístupů, kteří neměli možnost se zapojit do jeho přípravy. Zároveň ale přinesl novou normu v podobě jednotné školské soustavy a práva všech občanů na vzdělání. Školství bylo zestátněno a zákon stanovil například omezení počtu žáků ve třídách a také se zavedlo oslovení *soudružko*

---

⁶¹ ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 63. ISBN: 978-80-7552-709-7.

⁶² ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Socialistická základní školy pohledem pamětníků. Sonda do života učitelů v Jihomoravském kraji*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 15. ISBN: 978-80-7552-493-5.

učitelko a soudruhu učiteli. Komunistická strana Československa v této době napodobovala sovětský školský systém, aniž by brala v úvahu reálné potřeby československé společnosti, což se projevilo v začlenění škol do politických a ekonomických úkolů.

Za skutečný problém pro další vývoj československého školství je považován zákon č. 31/1953 Sb., který byl přijat dne 24. dubna 1953 a týkal se organizace školské soustavy a vzdělávání učitelů. Předcházela mu tvrdá a ideologicky motivovaná kritika školství a pedagogiky. Tento zákon přinesl jedenáctiletou střední školu, která poskytovala základní a vyšší všeobecné vzdělání a měla připravit na vysokoškolské studium. Povinná školní docházka byla zkrácena na osm let a gymnázia zcela zanikla.

Výsledkem tohoto zákona bylo přetížení žáků, protože se zkrácením povinné školní docházky nekorespondovala odpovídající redukce obsahu učiva. Učebnice měly závažné nedostatky v didaktickém zpracování a byla v nich vysoká míra ideologického vlivu.

V důsledku těchto změn se rovněž zvýšil podíl žáků, kteří neuspěli nebo vůbec nedokončili prvních osm ročníků střední školy. Za pozitivní lze však považovat rozšíření sítě škol a zvýšení šancí na získání středoškolského vzdělání. Po vydání této školské reformy se do základních škol dostal vyšší počet učitelů než v předchozích letech. Současně došlo k významnému nárůstu počtu tříd a snížil se průměrný počet žáků připadajících na jednoho učitele či na jednu třídu.⁶³

V období přelomu 50. a 60. let 20. století v Československu začalo postupně ustupovat slepé napodobování Sovětského svazu a místo toho se školství začalo více orientovat na skutečné potřeby československé společnosti. Tento trend se nejprve projevil především v ekonomických aktivitách státu, avšak s časem se rozšířil i do dalších oblastí společnosti, včetně školství. Nový školský zákon z roku 1960 zachovával komunistické ideály, ale zároveň reagoval na negativní důsledky předchozího zákona z roku 1953. Povinná školní docházka byla znovu prodloužena na devět let a školská soustava byla rozšířena o nové typy škol, jako byly například střední školy pro pracující či hudební školy. Důležitým posunem bylo také vzdělávání se při zaměstnání.

---

⁶³ ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNE, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 64–66. ISBN: 978-80-7552-709-7.

Zásadní proměnou prošlo i vzdělávání učitelů základních škol. Předchozí instituce pro jejich vzdělávání byly v roce 1959 sloučeny do pedagogických institucí, které se specializovaly pouze na výuku na základních školách. V roce 1964 pak prošly těmito institucemi transformace a staly se pedagogickými fakultami, čímž se vzdělávání učitelů vrátilo na vysokoškolskou úroveň. V tomto období začaly nabývat na významu teorie a výzkum učitelské profese. Byla věnována pozornost i kvalitě vzdělávání.

Navzdory těmto pozitivním změnám však české a slovenské školství rychle upadlo do procesu normalizace, který znamenal návrat k předchozímu režimu a potlačení reformních snah. Škola byla opět vnímána jako nástroj socialismu, což se projevilo například v kádrovém hodnocení žáků a učitelů. Jediným viditelným výsledkem v tomto období bylo znovuotevření gymnázií, avšak pouze jako čtyřletých všeobecných vzdělávacích škol.⁶⁴

Dle rezoluce XIV. sjezdu KSČ z roku 1971 mělo být mládeži vštěpováno přesvědčení o nutnosti přizpůsobit se socialistickému programu a hodnotám, vycházejícím z marxisticko-leninské ideologie, socialistické morálky, vlastenectví a internacionalismu proletariátu. Uchazeči o místo učitele byli podrobně zkoumáni nejen z hlediska jejich odborných schopností, ale zejména politických názorů a prostředí, ve kterém vyrůstali. Jejich činnost byla pravidelně monitorována a hodnocena, neboť učitelé byli považováni za veřejné politické pracovníky, kteří aktivně podporovali politiku KSČ, k čemuž se též zavázali.

V 2. polovině 70. let 20. století došlo k dalším změnám v československém školství, které byly iniciovány komunistickou stranou. Klíčový dokument nesl název *Další rozvoj československé výchovně-vzdělávací soustavy*, schválený v roce 1976. Tento dokument poskytl základ pro legislativní úpravy v roce 1978 a pro budoucí rozvoj školství. Následný zákon zavedl osmiletou základní školu, zkrátil první stupeň na čtyři ročníky a stanovil desetiletou povinnou školní docházku. Na základních i středních školách bylo umožněno vyhovět například výrazně talentovaným žákům podle zákonů z roku 1984. V roce 1980 byl přijat nový vysokoškolský zákon, který přenesl řízení kádrové a personální práce na ministerstvo školství a také měl zajistit systematizaci pracovních míst a inspekce na vysokých školách, které mělo provádět ministerstvo. Zavedla se rigorózní zkouška a zákon

---

⁶⁴ ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Socialistická základní školy pohledem pamětníků. Sonda do života učitelů v Jihomoravském kraji*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 19–21. ISBN: 978-80-7552-493-5.

stanovil tituly, které měly být udělovány absolventům jednotlivých oborů. Předpisy vydané v období normalizace umožňovaly relativně snadné ukončení pracovního poměru s učiteli, kteří nespĺňovali kádrové požadavky nebo nebyli jmenováni docenty či profesory. Na vysokých školách mohli pracovat i lidé bez dostatečné odborné kvalifikace, pokud měli pozitivní kádrový posudek.⁶⁵

---

⁶⁵ ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Socialistická základní školy pohledem pamětníků. Sonda do života učitelů v Jihomoravském kraji*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 21-23. ISBN: 978-80-7552-493-5.

6 OKRESNÍ SROVNÁVACÍ PROVĚRKY

Za éry minulého režimu byl kladen velký důraz na vzdělání žáků, zejména co se týče jejich znalostí českého jazyka a pečlivého dodržování gramatických pravidel. Tento důraz byl reflektován prostřednictvím okresních srovnávacích prověrek, které zahrnovaly zkoušky z českého jazyka a matematiky. Vzhledem k tomu, že tyto zkoušky se zaměřovaly převážně na gramatiku a správnost jazyka, každý pedagog tehdejší doby se snažil zajistit, aby jeho třída dosáhla co nejlepších výsledků.

V následujících odstavcích se zaměříme na průběh okresních srovnávacích prověrek z českého jazyka, které probíhaly v letech, kdy působila na Základní škole Bor Ludmila Handrejchová.

Na základě výpovědi paní Handrejchové jsem se dozvěděla, že jí nikdy nebyly jasné důvody konání těchto okresních srovnávacích prověrek, ale zdá se, že je vyžadovala inspekce pro porovnání úrovně jednotlivých škol a učitelů. Školy byly pravděpodobně porovnávány a hodnoceny na základě výsledků. Prověrky testovaly znalosti jazyka, zejména gramatiky, nezahrnovaly literární ani slohové dovednosti.

Všichni žáci přítomní ve škole psali tyto okresní srovnávací prověrky bez ohledu na jejich ročník. Před normalizací psaly prověrky pouze vybrané ročníky. Výběr ročníků nebyl v kompetenci ředitelů, ale byl prováděn okresními inspektory. Pokud žáci chyběli během prověrky, dodatečně ji nedopisovali.

Okresní srovnávací prověrky se zaměřovaly na hlavní školní předměty, český jazyk a matematiku, a konaly se jednou ročně, vždy na začátku druhého pololetí. Přesné datum konání nebylo nikdy předem stanoveno.

Do prověrek byla žákům zadávána pouze probraná látka v jejich ročníku a ročnicích nižších. Nezahrnovaly žádné složité nebo záludné otázky či logické úvahy. Prověrky začínaly analýzou věty, buď věty jednoduché, souvětím souřadným nebo podřadným, které vždy reflektovaly nějakou politickou událost. Poté následovaly úkoly spojené s probíranou látkou daného ročníku. Všechny gramatické jevy se týkaly gramatiky a pravopisu.

Paní Handrejchová nepochopila, jakým způsobem byly prověrky hodnoceny, protože hodnocení probíhalo na okrese. Do škol přicházely pouze výsledky, které obsahovaly

rozsah bodového hodnocení a nezákladnější problémy, které se v průběhu prověrek vyskytly, a bylo na učitelích, jak budou s těmito chybami se žáky pracovat a jak je budou analyzovat.

Během těchto prověrek byl vždy přítomen zástupce z vedení školy a zástupce z okresu. Učitelé českého jazyka příslušného ročníku přítomni nebyli, nemohli se účastnit ani jako pozorovatelé v ročníku, ve kterém učili.

Sama Ludmila Handrejchová vnímala prověrky jako nutné zlo a považovala je spíše za formální proceduru, protože podle ní jedna prověrka nestačí k posouzení skutečných znalostí a schopností žáka. Učitelé se obávali nejen nejistoty ohledně reakcí žáků, ale také jim nebylo dovoleno poskytovat žákům pomoc. Dále měli obavy z výsledků svého ročníku.

Žákům bylo také zdůrazňováno, že z neuspokojivého výsledku prověrky nebudou vyvozovány žádné důsledky, neboť prověrky nebyly ohodnoceny známkami. Dále neměli možnost se na prověrky připravovat, protože neexistovaly žádné podpůrné materiály, a prověrky obsahovaly pouze látku, kterou se žáci naučili v hodinách českého jazyka.⁶⁶

Byly mi poskytnuty výsledky okresních srovnávacích prověrek z českého jazyka z 8. a 9. postupného ročníku ze školního roku 1978/1979. Bohužel tento přehled obsahuje pouze nejfrekventovanější chyby, nikoliv umístění Základní školy Bor mezi jednotlivými školami v okrese. Mezi nejfrekventovanější chyby v 8. postupném ročníku patřily: znělé souhlásky ve slovním základu, shoda přísudku s podmětem, hlásková skupina mně/mě, zdvojené souhlásky, předpona s/z, interpunkce, rozlišování druhů souvětí, užití trpného rodu, neznalost vztažných zájmen jako spojovacích výrazů a další. Mezi nejčastějšími chybami v 9. postupném ročníku se objevovaly: zdvojená souhláska, shoda přísudku s podmětem *děti*, interpunkce, určení věty účelové, určování pádů a vzorů, odborné názvosloví z gramatiky, neznalost funkce spojovacího výrazu jako větného členu, utvoření vidové dvojice a určení slovesného vidu, užití básnického prostředku metonymie a jiné.⁶⁷

---

⁶⁶ Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí*, s. XXVII.-XXXII.

⁶⁷ Archiv pamětnice.

7 KONTROLNÍ DIKTÁTY

Účel kontrolních diktátů spočíval v tom, aby žáci dodržovali stanovené tempo psaní a prokázali určité znalosti. Tyto diktáty se konaly jednou měsíčně, celkem desetkrát za rok, což bylo kontrolované. Hodnocení z diktátů se rovnalo jakémukoli jinému hodnocení z ostatních činností, na diktáty nebyl kladen zvláštní důraz.

Vypravěčka se nikdy nepodílela na tvorbě těchto diktátů. Škola využívala diktáty z předchozích let, které byly dodávány krajským nebo okresním úřadem. Učitelé českého jazyka měli volnost ve výběru diktátů, ale v předmětových komisích se vždy dohodli s ostatními kolegy, jaký diktát vybrat a v jakém ročníku se bude psát. Ve všech paralelních třídách se psaly stejné diktáty a snažili se je psát současně. Diktáty se vybíraly spíše zábavné pro děti a byly zpravidla nepolitické.

Ředitel nikdy neměl žádné námitky k výběru diktátů. Učitelé se snažili, aby úroveň diktátů odpovídala probírané látce v jednotlivých ročnících a měsících.

Žáci se většinou těchto diktátů báli, vždy je napsali, ale neměli je rádi. Respondentka je vnímala jako jakýsi přežitek, který se musel psát, tak se psal. Diktát spočíval v psaní dlouhého textu a bylo požadováno, aby byl psán včetně kontroly 20–30 minut. Nikdo se na ně nemohl předem připravit, protože učitelé nezveřejňovali, který diktát se bude psát. Žáci u sebe nesměli mít žádné slovníky ani jiné pomůcky.⁶⁸

V následujících odstavcích se pokusím rozebrat diktáty 6. a 7. postupného ročníku a 8. a 9. postupného ročníku jak po stránce obsahové, tak pravopisné.

Blahopřání do SSSR

K 61. výročí VŘSR posíláme z naší školy všemu bratrskému sovětskému lidu nejupřímnější pozdravy. Za léta, která uplynula od Velké říjnové socialistické revoluce, jste udělali velký kus práce. Přeměnili jste svoji vlast v zemi, která je hlavní silou a oporou v boji národů za mír a svobodu. Po vašem boku kráčíme cestou budování socialismu. Mezi lidem našich zemí jsou bratrské vztahy. Vzájemně si pomáháme ku prospěchu obou našich zemí. Přejeme všemu sovětskému lidu mnoho sil v boji za osvobození lidí celého světa.⁶⁹

⁶⁸ Příloha č. 4 – Rozhovor s pamětnicí, s. XXXII.-XXXVI.

⁶⁹ Archiv pamětnice.

Diktát je poplatný dané době. Pro žáky 6. a 7. tříd jde dle mého uvážení o zcela nepochopitelný text plný frází, kterým žáci v tomto věku nemohli ani rozumět. Těmito obraty byli žáci obklopeni, slyšeli je v televizi i v rozhlase. Domnívám se, že je už ani nevnímali.

Byl zaměřen především na propagandu Sovětského svazu, méně na procvičování pravopisu. Z pravopisných jevů zde najdeme například psaní velkých písmen a malých písmen, zkratky, řadové číslovky, přičestí minulé, 3. stupeň přídavných jmen, příslovce. Domnívám se, že z hlediska gramatiky a pravopisu neobsahuje text jevy 6. a 7. ročníku.

Květen v míru

V májových dnech se více než kdy jindy myšlenky vracejí k přání prostých lidí žít v míru. Uvědomujeme si, že teprve naše století vytvořilo pro uskutečnění tohoto přání opravdové předpoklady. K mírové politice Sovětského svazu se hlásí země socialistického společenství i velká část pokrokového lidstva. Mnozí si uvědomují, že válka nečiní rozdíl mezi hranicemi, zabíjí nelítostně. Postůjme každý z nás nad náhrobky padlých v poslední válce. Braňme právo na život. A mír zvítězí.⁷⁰

Tento diktát oslavuje vítězství nad fašismem a zdůrazňuje přání prostých lidí žít v míru. Myslím si, že ale po míru touží všichni rozumně smýšlející lidé na celém světě, nejenom prostý lid. Upozorňuje na válečné nebezpečí, kdy válka nezná hranice a zabíjí nevinné lidi.

V textu je vyzdvihována role Sovětského svazu jako jediného osvoboditele Československa a opomíjen fakt, že nás osvobodila také americká armáda. Myšlenka míru je v diktátě podaná jednostranně. Je zaměřen spíše na ideologický obsah než na pravopis. Z pravopisných jevů mohu uvést například přídavná jména, vyjmenovaná slova, psaní velkých a malých písmen, psaní cizích slov.

28. říjen a jeho význam v historii

Dvacátý osmý říjen znamená v našich dějinách několik významných mezníků, jež patří k nejzákladnějším v naší moderní historii. V roce 1918 bylo 28. října vyhlášeno vytvoření samostatného československého státu, který vznikl pod vlivem Velké říjnové socialistické revoluce. 28. října 1945 bylo v tento den slavnostně vyhlášeno znárodnění průmyslu, jež

⁷⁰ Archiv pamětnice.

vytvořilo ekonomický základ nového společenského zřízení v naší vlasti. Martinskou deklarací z 30. října 1918 se Slováci jednoznačně vyslovili pro společný stát s Čechy. Vzájemné vztahy Čechů a Slováků však podle této deklarace nebyly v buržoazní republice respektovány. 28. října 1968 podepsáním ústavního zákona o československé federaci se důsledně řeší otázka společného státu Čechů a Slováků a jejich soužití v Československé socialistické republice.⁷¹

Upozorňuje na důležitý mezník v našich dějinách, a to na vznik samostatného Československa 28. října 1918. V textu je ale vnucován žákům vliv Velké říjnové socialistické revoluce na vznik našeho samostatného státu. Jde opět o ideologické podbarvení skutečnosti. Na vzniku samostatného státu se podíleli i Slováci Martinskou deklarací z 30. října 1918.

V diktátu je zmiňován 28. říjen 1945 jako Den znárodnění, což byl pro pozdější ekonomický vývoj Československa krok diskutabilní a kontroverzní. Dále text konstatuje, že 28. říjen 1968 byl dnem, kdy byl podepsán zákon o československé federaci a řeší se soužití Čechů a Slováků v Československé socialistické republice.

V diktátu byla spíše zdůrazněna ideologická složka než zaměření se na procvičování pravopisných jevů. Z pravopisného hlediska je zaměřen na psaní velkých a malých písmen, např. československý stát, Velká říjnová socialistická revoluce, Martinská deklarace, ústavní zákon o československé federaci.

Leningrad

Mezi sovětská města, která rádi navštěvují českoslovenští a jiní cizí turisté, patří Leningrad. Cizí návštěvník neodolá zvláštnímu ovzduší a bílým nocím města, jehož historie neoddělitelně žije s moderní výstavbou. Jehlu věže Petropavlovské pevnosti, v níž byli věznění pokrokoví revolucionáři, mají před očima všichni, kteří procházejí kolem Měděného jezce. Křižník Aurora kotví u břehu Něvy proti Zimnímu paláci jako v okamžiku výstřelu, jenž byl signálem k útoku na symbol starého řádu. Nyní bránou paláce denně procházejí nekonečné zástupy lidí, aby si prohlédly poklady Ermitáže. V době nacistické blokády, která trvala 900 dní, vyráběli leningradští obránci zbraně a vytvářeli bojové oddíly, aby jimi doplňovali místo po padlých. Po Velké vlastenecké válce se stal

⁷¹ Archiv pamětnice.

Leningrad významným průmyslovým centrem. Z jeho loděnic vypluli mnozí ledoborci, z nichž ledoborec Arktida dosáhl severního pólu. Leningrad se rovněž pyšní svými muzei a vysokými školami. Na město revoluce jsme si často vzpomněli při výročí Velké říjnové socialistické revoluce v Měsíci československo-sovětského přátelství.⁷²

Proč právě diktát o Leningradu? Zrovna tak mohl být o Praze, Paříži... Výběr sám už hovoří o náklonnosti k Sovětskému svazu a jeho propagaci. Diktát se zmiňuje o historii a památkách města, ale už ne o tom, jak se město jmenovalo dříve – Sankt-Petěrburg a proč. Poslední věta připomíná Měsíc československo-sovětského přátelství, kdy se u nás konaly různé kulturní akce, které sloužily k oslavování a velebení Sovětského svazu.

Z hlediska pravopisného je diktát zaměřen především na názvy památek – Petropavlovská pevnost, Měděný jezdec, Zimní palác, Křižník Aurora, Ermitáž... Dále se zde objevují pravopisné jevy, jako je psaní velkých a malých písmen a za zmínku stojí i pravopis dalších spojení – *pokrokoví revolucionáři, vypluli mnozí ledoborci, leningradští obránci, vzpomněli jsme si...*

---

⁷² Archiv pamětnice.

8 SLOHOVÉ PRÁCE A PRAVOPISNÁ CVIČENÍ

8.1 SLOHOVÉ PRÁCE

Slohovou práci lze definovat jako uspořádaný text, který je psaný na základě strukturálních pravidel, které jsou příslušné k určitému typu psané práce. Účelem slohové práce je rozvíjení jazykových schopností žáka a naučení ho systematickému uspořádání textu tak, aby byl logický, srozumitelný a přehledný.

Témata slohových prací byla stanovena předmětovou komisí pro český jazyk, která se skládala ze tří členek – Jaroslavy Erbenové, Ludmily Handrejchové a Vlasty Michalové. Komise se scházela každé dva měsíce.

Slohové práce byly psány čtyřikrát do roka. Žáci měli zavedené slohové sešity, které byly archivovány ještě 2 roky po odchodu žáků ze školy, než byly skartovány. Témata slohových prací nezahrnovala žádné ideologické prvky a práce byly zaměřeny na témata, jež byla zrovna probírána:

- vypravování,
- popis – nejprve popis osob, poté zvířat, následně významných budov,
- popis pracovního postupu – činností vykonávaných v pracovních činnostech,
- charakteristika – osoby, literární postavy,
- životopis – nejprve vlastní, poté třeba fyzika nebo astronauta,
- strukturovaný životopis,
- výklad – z oblasti fyziky, oblasti bez ideologie.⁷³

Po ukončení rozhovoru ještě pamětnice dodala: „*učitelům českého jazyka nikdy nebylo vyčítáno, že slohové práce nejsou ideologicky orientovány*“.

8.2 PRAVOPISNÁ CVIČENÍ

Pravopisem neboli ortografií se řídí spisovné užívání jazyka při psaní. Pravidla o psaní slov najdeme v příručce Pravidla českého pravopisu. Rozlišujeme pravopis lexikální – psaní

---

⁷³ Archiv pamětnice.

jednotlivých slov, pravopis morfologický – psaní koncovek ohebných slovních druhů a syntaktický – užití interpunkčních znamének, vztahy mezi slovy ve větě.⁷⁴

Pravopisná cvičení slouží k procvičování pravopisných pravidel, která jsou probírána v daném ročníku, ale mohou zahrnovat i jevy z ročníků nižších. Mezi tyto pravopisné jevy mohou patřit vyjmenovaná slova, správné používání velkých a malých písmen, rozlišování psaní předložek s/z, pravopis předpon vz, z a s, také správné tvary přičestí činného li/ly a další. Pravopisná cvičení byla zadávána formou diktátu nebo doplňovacích cvičení. Byla psána ve větách nebo slovních spojeních.

Když narátorka nastoupila na Základní školu v Boru a začala vyučovat, bylo známkování v českém jazyce příliš přísné. Za jednu chybu byla známka snížena o jeden stupeň. Později se však ve spolupráci s kolegyněmi v předmětové komise rozhodly, že známkování upraví. Zámka o stupeň dolů byla za 2 chyby. Ludmila Handrejchová se snažila zařazovat pravopisná cvičení do každé hodiny českého jazyka. Pravopisná cvičení zahrnovala pravopisné jevy, které byly aktuálně probírány v daném ročníku, stejně tak jako pravopisné jevy z nižších ročníků.

Ukázka pravopisných cvičení z 8. ročníku ZŠ Bor ze školního roku 1986/1987:

*Rybí tuk je zdravý. Dědeček postavil na zahradě nový včelí úl. Za naší chalupou je rozsáhlý borový les. Malí medvědi jsou hraví. Nad námi se ozval pronikavý jestřábí křik. Z koruny stromu se ozýval jásavý kosí zpěv. Jsou to milí lidé. Uvařili jsme si šípkový čaj. Obdivovali jsme rychlý sokolí let. Z hnízda bystře vykukovalo čapí mládě. Jedli jsme polévku s hovězím masem.*⁷⁵

*Vyzkoušeli si oděvy, dvoudenní výlet, zvláštní významání, Janáčkovy skladby, mezi stejnými jmenovateli, rozdily mezi krystaly, zaplat' drobnými penězi, ten se mi líbí, nejbližší obydlí, se švédskými mužstvy, ukázka Z českých luhů a hájů, nezklamali jsme, Zbyšek s Vítkem, neodbytný člověk, Lysá nad Makytou, starobylý kroj, sběr léčivých bylin, ztratily se mi brýle, obětaví záchránci.*⁷⁶

⁷⁴ DOBEŠOVÁ, Věra – FIALOVÁ, Vladimíra. *Průvodce českým jazykem aneb co byste měli znát ze základní školy*. Brno: Didaktis, 2007, s. 14-15. ISBN: 978-80-7358-019-3.

⁷⁵ Archiv pamětnice.

⁷⁶ Tamtéž.

9 SEŠITY MLUVNICE A LITERATURY

9.1 6. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1984/1985

V prvním měsíci školního roku se žáci seznámili v mluvnických hodinách s tématy jazyk a nauka o jazyce a jazykové příručky. V měsíci říjnu se vyučující zaměřila na aspekty zvukové stránky jazyka, na spisovnou výslovnost, zvukovou stránku slova a věty, včetně důrazu ve větě, tempa a pauz a zabývali se též strukturou vět podle postoje mluvčího a dále pak podmětem a přísudkem. Listopad byl zaměřen na rozvíjející větné členy, opakování učiva o souvětí, opakovali shodu přísudku s podmětem, pracovali s přímou řečí a procvičovali druhy slov. V prosinci se zabývali neohebnými slovy, podstatnými jmény a psaním vlastních jmen. Po vánočních prázdninách žáci začali procvičovat tvary podstatných jmen, učili se o odchylkách od pravidelného skloňování, krácení samohlásek v kmeni, vlastní jména osobní, pomnožná jména místní a též opakovali učivo o přídavných jménech. V únoru se žáci věnovali stupňování přídavných jmen a zájmenům a jejich druhům. Na to navázali v březnu skloňováním vzorů zájmen ten, náš a probírali skloňování podle vzorů přídavných jmen a specifické vzory zájmen. Měsíc duben byl zaměřen na druhy číslovek, slovesa, slovesný vid a slovesný rod. V květnu pokračovali slovesnými tvary a jejich tvořením, dále podstatnými jmény slovesnými, slovesnými vzory a třídami. Tato témata se prohlubovala až do června, kdy se žáci zabývali i přímou řečí a následným opakováním všech témat probraných za celý rok.⁷⁷

V literatuře se zaměřili na následující díla: *Žně* od Jiřího Wolкера, *Vlka za stovku* od Jaromíra Tomečka, *Ryzáčka* od Johna Steinbecka, *Staré pověsti české* od Aloise Jiráska, *Obrazy z dějin národa českého* od Vladislava Vančury, *Psohlavce* od Aloise Jiráska, *Doktora Jesenia* od Euda Zúbka, *Skicu z výletu* od Laca Novomeského, dílo Julia Fučíka *O šesti chlapcích*, *Vítr se vrací* od Petra Jilemnického, *Pancéřovou pěst* od Jana Drdy a k tomu ukázkou z literárního díla Bertolda Brechta *Staré nebe už neplatí*.⁷⁸

9.2 7. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1985/1986

V září byla výuka zaměřena na příslovce, poté v říjnu pokračovala předložkami, v listopadu následovaly spojky, částice a citoslovce. Na prosinec byla naplánována výuka

⁷⁷ Archiv pamětnice.

⁷⁸ Tamtéž.

významu slov. Poté pokračovali s obrazným pojmenováním a probíráním slov jednoznačných a mnohoznačných. V lednu se soustředili na synonyma, antonyma, homonyma, slovní zásobu a způsoby jejího obohacování. V únoru se pokračovalo v tématu obohacování slovní zásoby a přidalo se k němu odvozování příponami, odvozování předponami, skládání slov, zkracování slov, poté zkratky a zkratková slova. V měsíci březnu se věnovali větám dvojčlenným a jednočlenným, probírali základní větné členy – podmět a přísudek, shodu přísudku s podmětem několikanásobným. Vyjádření přísudku různými slovními druhy, rozvíjející větné členy a přívlastek byla témata, která žáky provázela v dubnu. V následujícím měsíci byl hlavním tématem předmět, na nějž navazovala vedlejší věta předmětná, příslovečné určení a vedlejší věty. Vše uzavřeli v měsíci červnu doplňkem.⁷⁹

Na literaturu připadla v tomto ročníku tato témata:

- září – *Dalimilova kronika*, Karel IV.: *Vlastní životopis*, *Listy z vězení* od Jana Husa, *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha* od Miguela de Cervantese,
- říjen – *Labyrint světa* od Jana Ámose Komenského, lidová slovesnost, loutkové divadlo, národní obrození, František Ladislav Čelakovský, Karel Hynek Mácha,
- listopad – Johann Wolfgang von Goethe, Walter Scott, Alexandr Sergejevič Puškin, *Strakonický dudák* od Josefa Kajetána Tyla, Karel Jaromír Erben, *Kráľ'ohol'ská* od Sama Chalupky, *Krajinská pieseň* od Janka Kráľa,
- prosinec – Karel Havlíček Borovský,
- leden – Božena Němcová,
- únor – Jan Neruda, Karolina Světlá,
- březen – Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer, Svatopluk Čech,
- duben – Lev Nikolajevič Tolstoj,
- květen – Anton Pavlovič Čechov,
- červen – Karel Václav Rais, *Rysavá jalovica* od Martina Kukučina, *Z mého kraje* od Antonína Sovy, Alois a Vilém Mrštíkové, Josef Boleslav Pecka, Petr Bezruč.⁸⁰

⁷⁹ Archiv pamětnice.

⁸⁰ Tamtéž.

9.3 8. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 1986/1987

Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo získat část sešitu mluvnice, začínám popisovat výuku až od měsíce února.

V tomto měsíci se výuka zaměřila na psaní a výslovnost přejatých slov, opakovala se vyjmenovaná slova a pracovalo se s grafy vět. V březnu žáci pokračovali skloňováním obecných jmen přejatých a v následujícím dubnu tvořili přechodníky a zabývali se slovanskými jazyky. V měsíci květnu se seznamovali s archaismy, neologismy, specifickými slovenskými výrazy a útvary českého jazyka. V červnu následovalo opakování probraného učiva.⁸¹

V literatuře se věnovali pouze autorům:

- září – Stanislav Kostka Neumann, Fráňa Šrámek, Jaromír John,
- říjen – Janko Jesenský, Jaroslav Hašek, Ivan Olbracht, Vladimír Vladimirovič Majakovskij, Jiří Wolker, Vítězslav Nezval, Konstantin Biebl,
- listopad – František Běhounek, František Halas, Jaroslav Seifert, Marie Majerová,
- prosinec – Josef Hora, Jiří Voskovec, Jan Werich,
- leden – Vladislav Vančura, Karel Čapek, Ladislav Novomeský,
- únor – Ernest Hemingway, Božena Benešová, Marie Pujmanová, František Hrubín, Julius Fučík,
- březen – Jan Drda, Jan Otčenášek,
- duben – Peter Jilemnický, Vladimír Holan, Vilém Závada,
- květen – Josef Kainar, Jiří Marek, Ludvík Souček, Jan Kozák, Ota Pavel, Miroslav Florian, Ivan Skála, Miroslav Válek,
- červen – Konstantin Pauskovskij.⁸²

9.4 SROVNÁNÍ TEMATICKÝCH PLÁNŮ UČIVA ČESKÉHO JAZYKA

V následujících podkapitolách bych ráda uvedla pro srovnání tematické plány učiva českého jazyka pro 6., 7. a 8. ročník z dob, kdy jsem navštěvovala 2. stupeň základní školy já.

⁸¹ Archiv pamětnice.

⁸² Tamtéž.

9.4.1 6. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2013/2014

Mluvnice:

- září/říjen – upevnění učiva 5. ročníku, obecné výklady o jazyce,
- říjen/listopad – tvarosloví, slovní druhy, podstatná jména,
- prosinec – přídavná jména,
- leden/únor – zájmena, číslovky, slovesa,
- březen/duben/květen – větné členy, věta jednoduchá, souvětí,
- květen – zvuková stránka jazyka,
- červen – souhrnné opakování.

Literatura:

- září – úvod do literatury, literatura a její druhy,
- září/říjen/listopad – lidová slovesnost,
- prosinec/leden/únor – poezie – základní znaky poezie, lyrika, epika, sloka, verš,
- březen/duben/květen/červen – próza – povídka, literatura pro děti a mládež, dobrodružná literatura,
- červen – opakování učiva.

9.4.2 7. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2014/2015

Mluvnice:

- září – opakování z 6. ročníku,
- říjen/listopad – nauka o významu slov, nauka o tvoření slov,
- listopad/prosinec/leden/únor – tvarosloví,
- březen/duben/květen – skladba,
- květen/červen – pravopis, souhrnné opakování.

Literatura:

- září/říjen – mýtus, pověst, legenda, kronika,
- listopad/prosinec/leden/únor – balada, satira, pohádka, drama, dobrodružná literatura, bajka, cestopis,
- březen/duben/květen/červen – román, povídka, sci-fi, fejeton, autobiografie, poezie,
- červen – opakování učiva 7. ročníku.

9.4.3 8. ROČNÍK – ŠKOLNÍ ROK 2015/2016

Mluvnice:

- září – upevnění učiva 7. ročníku,
- říjen – obecné výklady o jazyce, nauka o tvoření slov, tvarosloví, podstatná jména,
- listopad/prosinec – tvarosloví, přídavná jména, zájmena, číslovky, slovesa, pravopis,
- leden/únor/březen/duben/květen – skladba,
- květen/červen – jazykové rozbory, složitější souvětí, shrnutí a opakování.

Literatura:

- září/říjen – literární formy, druhy, žánry, jazykové prostředky, nejstarší literatura (bible, antická literatura),
- říjen/listopad – starší česká literatura – kroniky (Kosmova, Dalimilova), středověká básnická tvorba (epika – *Alexandreis*, lyrika, satira – *Podkoní a žák*), životopisná literatura (*Vita Caroli*), literatura doby husitské (Jan Hus a jeho spisy, Petr Chelčický),
- listopad/prosinec – renesanční a humanistická literatura (Boccaccio, Cervantes, Shakespeare), pobělohorské období (Jan Ámos Komenský a jeho dílo), klasicismus a romantismus (Hugo, Goethe, Swift),
- leden/únor – česká romantická literatura (Karel Hynek Mácha), české národní obrození (Josef Kajetán Tyl, František Palacký, František Ladislav Čelakovský),
- březen – realismus v české literatuře (májovci, lumírovci, ruchovci), nové literární pojmy,
- duben – historická próza (Alois Jirásek), kritický realismus (Karel Havlíček Borovský, Božena Němcová),
- květen/červen – literární moderna (symbolismus – Otokar Březina, impresionismus – Antonín Sova, dekadence – Karel Hlaváček).

9.5 VÝSLEDKY SROVNÁNÍ

Po srovnání mluvnické části učiva docházím k závěru, že náplň učiva se v podstatě shoduje, ale je jinak časově rozvržena.

Avšak co se literatury týče, byla v minulém režimu velice ovlivněna politickou ideologií, což se odráželo i na výběru literárních děl a jejich autorů. Výuka v 6. a 7. třídě ve školním

roce 1984/1985, 1985/1986 se důkladněji zabývala autory a jejich díly, což ve srovnání se 6. a 7. třídou v době mé docházky na základní školu bylo jiné. V literatuře ve školním roce 2013/2014, 2014/2015 se probíralo daleko více obecných literárních pojmů a v daleko menší míře se objevovali autoři a jejich díla. V 8. třídě v roce 2015/2016 už obsahuje literatura větší množství autorů a jejich děl, ale výběr těchto autorů se minimálně shoduje s výběrem autorů a jejich děl z období 1986/1987.

ZÁVĚR

Po prozkoumání mně dostupných materiálů, ze kterých se mi podařilo získat informace o výuce českého jazyka a literatury za minulého režimu a po schůzkách a rozhovorech s pamětnicí magistrou Ludmilou Handrejchovou, jsem došla k závěru, že výuka českého jazyka v socialistickém Československu byla silně ovlivněna politickými cíli tehdejšího režimu. Vzdělávací systém byl podřízen socialistickému státu a jeho cílům, což se projevilo nejen ve výuce českého jazyka a literatury. Režim jako takový zasahoval i do mimoškolních aktivit žáků.

Výuka českého jazyka a literatury podléhala kontrole režimu, který chtěl formovat mládež v duchu socialistických myšlenek a socialistických hodnot. Literatura byla vybírána převážně podle kritérií nastavených k podpoře socialistického státu. Texty, se kterými žáci pracovali, zobrazovaly socialistickou společnost jako ideální.

Žádné výročí spojené se socialismem nebo komunismem se neobešlo bez oslav, které zahrnovaly recitaci básní nebo textů, jež byly začleněny do výuky českého jazyka a do různých mimoškolních aktivit.

Vzdělávací systém za minulého režimu často neumožňoval svobodnou diskusi. Prosazovala se díla a autoři, kteří byli v souladu s ideologií režimu. Školní osnovy a učebnice byly schvalovány a kontrolovány úřady a komisemi, což režimu umožňovalo ovlivňovat obsah výuky a jazykového vzdělávání jako celku. Tímto si režim udržoval kontrolu nad vzděláváním a školstvím.

Pokud bych měla posoudit shodné body z doby minulého režimu a z doby, kdy jsem na základní školu chodila já, zjistila jsem, že v podstatě se celá tato dlouhá léta ve školství řeší tytéž problémy, a to například: problémy s hlavními předměty, český jazyk a matematika, nutnost doučování žáků, problémy s docházkou žáků, problematika komunikace s rodiči, zapojení dětí do mimoškolních aktivit.

Vůbec si nemyslím, že práce ve škole, a především výuka českého jazyka a literatury za minulého režimu byla některak jednoduchá. Nemyslím si to ani o dnešní době, ovšem zde vidím úplně jiná úskalí. A tak bych chtěla všem minulým, současným i budoucím učitelům především poděkovat za jejich nelehkou a obětavou práci a dále bych jim chtěla popřát

mnoho sil a optimistického odhodlání naučit děti to, co budou opravdu pro život potřebovat.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce zkoumá výuku českého jazyka a literatury na Základní škole Bor během minulého režimu. Většina informací vychází z ústního vyprávění pamětnice. První část se zaměřuje na život pamětnice, její studium na vysoké škole, včetně zkušeností s přijímacími zkouškami, vzpomínek na profesory, docenta, oblíbené a neoblíbené předměty, také výkaz o řádném studiu na vysoké škole a diplomovou práci pamětnice. Dále se v první části pojednává o historii Základní školy Bor v době, v níž zde pamětnice učila. Druhá část se pak zabývá samotnou výukou českého jazyka a literatury během minulého režimu. Dotkneme se například témat jako jsou okresní srovnávací prověrky, kontrolní diktáty, slohové práce. Bakalářská práce přináší vhled do principů výuky českého jazyka a literatury v minulém režimu.

This bachelor thesis examines the teaching of Czech language and literature at the Primary School in Bor during the past regime. Most of the information is based on the oral narrative of a memoirist. The first part focuses on the life of the memoirist, her studies at university, including her experiences with the entrance exams, memories of professors, docent, favourite and un-favourite subjects, as well as the memoirist's record of full-time study at university and her thesis. In addition, the first section is about the history of the Primary School in Bor during the times in which the memoirist taught there. The second part focuses on the teaching of Czech language and literature during the past regime. We touch on such topics as district comparative examinations, control dictations, essay works. The bachelor's thesis provides an insight into the principles of teaching Czech language and literature during the past regime.

SEZNAM ZKRATEK

CSc. – kandidát věd

ČSR – Československá republika

Doc. – docent

Dr. – doktor

KSČ – Komunistická strana Československa

LDT – letní dětský tábor

Mgr. – magistra

ONV – Okresní národní výbor

OV KSČ – Okresní výbor Komunistické strany Československa

PhDr. – doktor filozofie

Prof. – profesor

ROH – Revoluční odborové hnutí

SSM – Socialistický svaz mládeže

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

ÚV KSSS – Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

VŘSR – Velká říjnová socialistická revoluce

ZŠ – základní škola

PRAMENY

Archiv autorky.

Archiv pamětnice.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA BOR. *Kroniky z let 1961, 1976/1977-1989/1990*. Místo: Soukromý archiv ZŠ Bor, Bor.

SEZNAM LITERATURY

DOBEŠOVÁ, Věra – FIALOVÁ, Vladimíra. *Průvodce českým jazykem aneb co byste měli znát ze základní školy*. Brno: Didaktis, 2007. ISBN: 978-80-7358-019-3.

DRDA, Adam. Škola normálního života. In: týž. *Normalizované životy II*. Praha: Post Bellum, 2018. ISBN 978-80-7448-080-5.

HOZNAUER, Miloš. *Cesta do hlubin kantorovy duše*. Praha: Dokořán, 2016. ISBN 978-80-7363-788-0.

KNAPÍK, Jiří a kol. *Pionýři, milované děti? Pionýrská organizace ČSM a dětský kolektiv (1949–1968)*. Opava: Slezská univerzita, 2022. ISBN: 978-80-7422-837-7.

KŘEŠŤAN, Jiří. „Poslední husita“ odchází. Zdeněk Nejedlý v osidlech kulturní politiky KSČ po roce 1945, *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 9–44.

NOVOTNÝ, Jiří. *Pokorné loučení Viktora Viktory*. Český jazyk a literatura 73, 2022–2023, č. 3, s. 146–147. ISSN 0009-0786.

MIZEROVÁ, Sára. *Výuka literatury na vybraných středních školách na Karlovarsku za minulého režimu – orálněhistorický výzkum*. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, 2024.

MORÁVKOVÁ, Naděžda – ŘEHÁČEK, Karel. *Osobnosti plzeňského vysokého školství, díl 2*. Praha: Středisko SOH, 2014. ISBN: 978-80-87646-04-5.

MOŠANSKÁ, Barbora. *Československá škola a její učitel v letech 1948–1989*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2018. Dostupné z <<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97722/120295019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> [Cit dne 2024-03-21].

PETRÁŠOVÁ, Lucie. *Ideologická specifika vzdělávání učitelů jako příklad transformace české pedagogiky v období autoritativního „komunistického“ režimu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2019. Dostupné z <<https://theses.cz/id/inxt4g/33377815>> [Cit dne 2024-03-21].

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Univerzita Karlova: Karolinum, 2022. ISBN: 978-80-246-5335-8.

ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal – KNOTOVÁ, Dana: *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN: 978-80-7552-709-7.

ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, – KNOTOVÁ, Dana: *Socialistická základní školy pohledem pamětníků. Sonda do života učitelů v Jihomoravském kraji*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN: 978-80-7552-493-5.

ZOUNEK, Jiří. – ŠIMÁNĚ, Michal – KNOTOVÁ, Dana. *Život Karla – příběh učitele v socialistickém Československu*, *Orbis Scholae* 11, 2017, č. 2, s. 31–52. E-ISSN 2336-3177.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=3573> [Cit. dne 2023-11-30].

Stránky *Encyklopedie.plzen.eu*. [Online]. Dostupné z <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=683> [Cit. dne 2023-11-30].

Stránky *Digitalcommons.murraystate.edu*. [Online]. Dostupné z <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2676&context=ms_u_collection> [Cit. dne 2024-03-12].

Stránky *Onlinelibrary.wiley.com*. [Online]. Dostupné z <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1949-8594.1982.tb10065.x>> [Cit. dne 2024-03-12].

ŠŤASTNÁ, Barbora. „*Váš syn má samé jedničky. Takže navrhujeme, aby se vyučil kotelářem.*“ Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vas-syn-ma-same-jednickyy-takze-navrhujeme-aby-se-vyucil-kotlarem>> [Cit. dne 2024-03-21].

ŠŤASTNÁ, Barbora. „*Kouzelné“ umístěnky. Pracovali jste i na místě, na které jste vůbec nechtěli.*“ Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/vas-syn-ma-same-jednickyy-takze-navrhujeme-aby-se-vyucil-kotlarem>> [Cit. dne 2024-03-21].

ŠŤASTNÁ, Barbora. *Co jsme se (ne)naučili v normalizovaných školách.* Dostupné z <<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/co-jsme-se-nenaučili-v-normalizovanych-skolach>> [Cit. dne 2024-03-21].

PŘÍLOHY

UDĚLENÍ SOUHLASU KE ZPRACOVÁNÍ A ZPŘÍSTUPNĚNÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Podle platné legislativy zajišťující ochranu osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji *Anně Valíčkové* svůj souhlas se zpracováním svých osobních i citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru, který jsem poskytla za účelem zpracování bakalářské práce s názvem *Výuka českého jazyka a literatury na ZŠ Bor za minulého režimu – orálněhistorický výzkum*. Souhlasím rovněž, aby rozhovor byl uložen, odevzdán a zpřístupněn spolu s bakalářskou prací pro vědecké a vzdělávací účely.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V *Born* ..... dne *14.3.2024*

Anně Valíčkové
.....

podpis

Příloha č. 1 – *Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů.*

PLNÁ MOC

Zmocnitel:

Jméno a příjmení: Mgr. Ludmila Handrejchová

Trvale bytem: [REDACTED]

Datum narození: [REDACTED]

Zmocněnec:

Jméno a příjmení: Anna Valíčková

Trvale bytem: [REDACTED]

Datum narození: [REDACTED]

Zmocnitel touto plnou mocí deklaruje, že zmocněnec je zmocněn využít informace obsažené v osobní složce zmocnitele pro vyhotovení a publikování bakalářské práce s názvem *Výuka českého jazyka a literatury na ZŠ Bor za minulého režimu – orálněhistorický výzkum*, a že si pro svou potřebu může zmocněnec nafotit osobní složku zmocnitele, ale tyto snímky není oprávněn publikovat, pouze na základě písemného souhlasu zmocnitele.

Tato plná moc je účinná pouze do doby odevzdání bakalářské práce.

Za zmocnitele: (dne, místo)

14.3.2024; Bor,
Handrejchová

Za zmocněnce: (dne, místo)

14.3.2024; Bor
Valíčková

SMLOUVA O POSKYTNUTÍ PRÁV

uzavřená níže uvedeného dne a řídící se právním řádem České republiky (dále jen „smlouva“) mezi:

1) **Anna Valíčková**

██████████
██████████

(dále jen „oprávněný“)

a

2) **Mgr. Ludmila Handrejchová**

██████████
██████████

(dále jen „narátor“)

Preambule

„Smluvní strany přistupují k uzavření smlouvy po zralé úvaze a s vědomím, že přispěje ke zvýšení úrovně lidského poznání na vědecké úrovni, neboť je činěna jakožto neoddělitelná součást realizační fáze bakalářské práce (dále jen „práce“) nazvané Výuka českého jazyka a literatury na ZŠ Bor za minulého režimu – orálněhistorický výzkum. Smluvní strany si rovněž plně uvědomují, že realizační fáze práce je založena na vědecké metodě tzv. orální historie, která prostřednictvím analýzy původních osobních poznatků a prožitků oslovených osob (natárotorů) napomáhá objasnit období, jímž se práce zabývá. Smluvní strany jsou přesvědčeny, že touto smlouvou zajišťují právní bezvadnost svého jednání tak, aby mohlo dojít k naplnění cílů práce.“

I.

Předmět smlouvy

Narátor poskytne oprávněnému na základě této smlouvy životopisný rozhovor za současného použití zvukových nebo zvukově-obrazových záznamových technických prostředků (dále jen „rozhovor“), který se uskuteční v termínu dohodnutém k tomuto účelu smluvními stranami.

II.

Postavení oprávněného

1. Oprávněný se zavazuje, že provede či zajistí provedení doslovného přepisu rozhovor do graficky znázornitelné podoby (dále jen „přepis rozhovor“), a to na své náklady.
2. Oprávněný se rovněž zavazuje, že zvukový nebo zvukově-obrazový záznam pořízený jím dle článku I. této smlouvy a přepis rozhovor bezpečně uloží na technickém nosiči dat a jeho kopii

současně přiloží k práci, kterou odevzdá na *Katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni*.

3. Oprávněnému je umožněno využívat zvukový nebo zvukově-obrazový záznam, jím pořízený dle článku I. této smlouvy, a přepis rozhovoru jen pro vědecké účely. Smluvní strany považují použití části či celku přepisu rozhovoru, případně údajů z tohoto přepisu rozhovoru, v odborné literatuře za využití v souladu s předchozí větou tohoto ustanovení. 4. Jestliže mají být zvukové nebo obrazově-zvukové záznamy, jím pořízené dle článku I. této smlouvy, či přepisy rozhovoru použity pro jiný účel než uvedený v předchozím odstavci tohoto článku, je oprávněný povinen vyžádat si předchozí písemný souhlas narátora.

III.

Souhlas narátora

1. Narátor prohlašuje, že pořízení zvukových nebo zvukově-obrazových záznamů podle článku I. této smlouvy a použití těchto zvukových nebo zvukově-obrazových záznamů a přepisu rozhovoru pro vědecké účely podle této smlouvy není v rozporu s jeho oprávněnými zájmy.
2. Narátor touto smlouvou uděluje oprávněnému v souladu s právními předpisy zajišťujícími ochranu osobních údajů, v platném znění, souhlas ke zpracování údajů obsažených ve zvukových nebo zvukově-obrazových záznamů pořízených podle článku I. této smlouvy a ke zpracování údajů obsažených v přepisu rozhovoru, a to na dobu trvání této smlouvy.
3. Narátor touto smlouvou potvrzuje, že jej oprávněný před podpisem této smlouvy poučil o jeho právech vyplývajících z platné legislativy, a zároveň prohlašuje, že jsou mu v okamžiku podpisu této smlouvy známy údaje, v jakém rozsahu, jakým způsobem a pro jaký účel budou jeho osobní údaje oprávněným zpracovávány a komu mohou být zpřístupněny či komu jsou určeny.

IV.

Doba trvání smlouvy

1. Tato smlouva se uzavírá na dobu neurčitou s možností její výpovědi kteroukoli smluvní stranou. Výpověď nabývá účinnosti po uplynutí tříměsíční výpovědní lhůty, která se počítá od prvního dne měsíce následujícího po dni, kdy byla výpověď doručena druhé smluvní straně. Vypoví-li tuto smlouvu narátor, je taková výpověď považována za odvolání souhlasu ke zpracování jeho osobních údajů pro účely této smlouvy ve smyslu zákona na ochranu osobních údajů.
2. Smluvní strany jsou si při uzavírání této smlouvy vědomy, že dojde-li k výpovědi této smlouvy ze strany narátora ve smyslu třetí věty předchozího odstavce tohoto článku, mohou být osobní údaje týkající se narátora, jím poskytnuté na základě této smlouvy, považovány za archiválii ve smyslu zákona o archivnictví, v platném znění, a podléhat zvláštnímu režimu zacházení stran oprávněného v souladu s tímto zákonem.

V.

Závěrečná ustanovení

1. Tato smlouva je vyhotovena ve dvou autentických stejnopisech, přičemž každá smluvní strana obdrží po jednom stejnopisu.
2. Tato smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu oběma smluvními stranami.
3. Smluvní strany shodně prohlašují, že si text této smlouvy přečetly, že ji neuzavírají v tísní za nápadně nevýhodných podmínek a že s jejím obsahem souhlasí, a na základě těchto skutečností podle své svobodné a vážné vůle připojují své podpisy.

Za oprávněného: (dne, místo)

14.3.2024, Bor

Kalichová

Za narátora: (dne, místo)

14.3.2024; Bor

Štěrba

1. Rozhovor ze dne 5. 10. 2023

Anna Valíčková

Dobrý den,

vítám tu se mnou paní magistru Ludmilu Handrejchovou a jsem jí moc vděčná za to, že je ochotna mi zodpovědět pár otázek, které potřebuji k napsání mé bakalářské práce, ve které se věnuji orálněhistorickému výzkumu, jak se učil český jazyk a literatura za minulého režimu. Moc vám děkuji, že tu dnes se mnou jste, a ještě jednou se zeptám, souhlasíte s tím, že bude náš rozhovor nahráván za účelem zpracování této bakalářské práce?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Ano, souhlasím.

Anna Valíčková

Mohla byste říct něco o sobě?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak narodila jsem se 24. dubna 1954. Rodiče, maminka pochází z Moravy, otec ze Šumavy, přistěhovali se sem, otec v roce 1945 po válce jako přistěhoval ze Šumavy. No, maminku, tu si našel na Ostravě, když byli na společné práci na stavbě mládeže v Ostravě, tam se poznali. Tam jsem se vlastně taky jako počala a narodila jsem se tady v Tachově v porodnici. Celé mládí jsem strávila v Dolech, ve vesnici Doly a tam vlastně jsem byla až do té doby, než jsem se vdala. Mám dvě sestry, Vendulku, ta je narozená v roce 1961, a Marcelku v roce 1965. O obě jsem se musela starat.

Anna Valíčková

Mohla byste mi říct ještě něco o vašich rodičích, co vystudovali? Anebo proč jste se právě rozhodla pro učitelskou kariéru?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak maminka má jenom základní školu, dodělávala si právě v Ostravě na té stavbě nějaký kurz pro administrativu, pracovala tam pak v kanceláři. Když se přistěhovala sem do Dolů, tak byla zaměstnaná celý život ve statku. Pracovala nejdříve na poli a potom v kravíně.

Nejdříve samozřejmě začínali jako soukromí zemědělci, pak byli v JZD a pak od roku 61, myslím, že vznikly státní statky, tak pracovala ve statku. Otec, ten má jenom základní školu, pracoval jako lesní dělník nejdříve a pak také jako technik v zemědělství. V roce 1975 se přestěhovali k Mělníku do Dolních Beřkovic, kam šli z důvodu, že tam byla otcova sestra. Tam si našli práci, rodinný dům a opět pracovali v zemědělství. Maminka je od 30 let v invalidním důchodu částečném, a pak pracovala tedy v novinovém stánku jako prodavačka. Tatínek mi už zemřel a maminka stále je v Dolních Beřkovicích na baráku. Je tam sama, bude jí 90 let. Takže žádné vysoké školy, nic, střední nemají. No, a já vzhledem k tomu, že jsem se už musela celý život vlastně coby mladá starat o své sourozence, o své sestřičky, tak mi to asi zůstalo, a proto jsem se dala na to vystudovat školu pedagogickou.

Anna Valíčková

A proč jste si vybrala zrovna český jazyk?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, protože český jazyk, jsem měla veliký vzor v paní učitelce, která nás měla jako třídní na český jazyk. Byla to paní Erbenová, která byla také potom později jako zástupkyně ředitele, a to byl můj velký vzor. K tomu jsem si dala dějepis, který mě zajímal.

Anna Valíčková

A jste již v důchodu, nebo ještě učíte?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Jsem v důchodu od 60 let, to znamená devět roků, ale částečně chodím vypomáhat do školy, když potřebují zástup. A tento školní rok mám šest hodin jako trvalý úvazek, pracovní činnosti.

Anna Valíčková

A mohla byste popsat, jak se vám učilo za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, řekla bych, že to byla práce jiná, neříkám, že snadnější nebo horší, byla to práce jiná.

Byl jiný přístup dětí k učení, a hlavně rodičů ke škole. Takhle bych to asi řekla, myslím tím jako kladnější, lepší ten vztah byl.

Anna Valíčková

Vnímala jste, že by bylo něco, co jste nemohla učit ve škole?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, co jsem vnímala, nevnímala jsem nijak, protože informace, neposlouchala jsem žádný zahraniční rozhlas, žádné zahraniční zprávy, takže v podstatě člověk nebyl informován o dění nikde na Západě, jenom to, co teda ten režim dovoloval a myslím si, že vedení školy, které tady bylo po celá ta léta, tak nějak učitele neomezovalo. Prostě to, co si učitelé získali, tak mohli učit.

Anna Valíčková

Jací autoři byli zakázáni?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já bych řekla, že nebyli zakázáni žádní, akorát se o nich ani nevědělo. Tak bych to řekla jednoduše.

Anna Valíčková

Co by se stalo, kdybyste je i přesto vyučovala?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Myslím si, že nic moc, protože žádná, v té době na naší škole, žádná cenzura učení nebyla. Přístup ředitele, zástupkyně i celé té inspekce nikdy nesměřoval k tomu, že by něco zakazovali. Když přišli na kontrolu do tříd, tak vždycky šli po tom, jaká byla úprava, jaká byla úroveň vzdělání, jaké byly tedy domácí úlohy, vztah dětí k učiteli a obráceně a nikdy teda jsem se nesetkala s tím, že by mi vytkli něco, že učím něco, co se nesmí.

Anna Valíčková

Vzpomněla byste si, jak vypadaly učebnice, podle nichž jste učila za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

V té době odpovídaly úrovni těch znalostí, které byly, ale myslím si, že český jazyk jako mluvnice, sloh. Mluvnice byla na, řekla bych, v té době na vysoké úrovni. Dalo se s ní krásně pracovat, i když samozřejmě byla jedna, že jo. Nebyla možnost, jako je dneska, pracovní sešity, tohle. Všechno jsme si museli kopírovat, přepisovat, to byly takové ty staré kopírky, které špinily, a to se muselo teda, když se šlo něco kopírovat, tak se to muselo nejdřív nechat schválit, k tomu tam byla sekretářka, která teda povolila, jestli se to může nebo ne, takže tohle to jsme kopírovali a pracovní sešity nebyly, takže mezi učiteli jsme si vyměňovali zkušenosti, materiály. Sloh byl horší učit, protože těch materiálů bylo málo, museli jsme vycházet z časopisů, z novin, ale vzhledem k tomu, že tady v Boru byla opravdu dobrá spolupráce, tak vždycky jsme našli vhodné materiály a literatura, se mi zdá, že se učila lépe než dnes, protože byla taková návaznost, šlo postupně od nejstarší do současnosti té literatury. Nešlo se samozřejmě do hloubky, to ne, ale ty děti měly jakýsi přehled ucelený o vývoji literatury, i o ukázkách, rozbor, všechno. Dnes se spíš to dělá tak nějak podle mého spíš chaoticky.

Anna Valíčková

A jak moc se liší ty učebnice od těch dnešních?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, liší se hodně. Dřív jsme si všechno museli teda na takovéto doplňování a procvičování skutečně vymýšlet, kopírovat, psát, mnohdy i ručně. No a dneska to mají učitelé všechno připravené, včetně teda internetu, kde si teda všechny ty materiály mohou oni shromažďovat, hledat. Je toho prostě spousta a řekla bych, že příprava na hodinu je v dnešní době daleko jednodušší, než byla.

Anna Valíčková

Vzpomenete si na vedení školy, jaký byl pan ředitel a jací byli ostatní učitelé?

Mgr. Ludmila Handrejchová

V té době ve škole, když já jsem začínala, tak bylo tady na borské škole 700 i trošku víc žáků, třídy byly naplněné skoro ke 40. Měli jsme také jednou čtyřicet asi dva ve třídě, ale

vzhledem k tomu, že tam to chování dětí bylo trošku odlišnější než dnes, tak prostě i těch 40 dětí se dalo lehce zvládnout bez všech možných asistentů, prostě kázeň byla. Žádný donucovací prostředek jsem nepoužívala, i když vím, že se také za mé éry, když jsem chodila do školy, že jo, se používalo pravítko, ukazovátka, ruční věci taky na trest, ale v té době, kdy já už jsem začínala v tom roce 76, tak už nic takového prostě neexistovalo, nesetkala jsem se s tím. A přístup ředitele byl kamarádský, i když všichni mu vykali, to ano, zástupkyni taky, to se všechno vykalo, ale jako kamarádský přístup, byli ochotní, pomohli, zajistili, co se kdy dalo. A mezi učiteli, protože nás tam bylo poměrně méně, takže existovaly také takové ty přátelské besedy, povídání, byl čas i na různé vtípky a takové, kdežto v dnešní době jsou lidé spíš zalezlí v kabinetech a už tolik se nedruží, bych řekla, já, takže asi tohle to bych takhle vzala.

Anna Valíčková

Jaké byly nároky na učení českého jazyka a literatury v době komunistického režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, nemusím říkat, že jenom komunistického, ale ještě těsně po revoluci. Nároky byly daleko vyšší, než jsou dnes. Dost často si říkám, že bych se některým dětem mohla, měla, spíš měla omluvit za to, že jsem jim dávala špatné známky, protože to známkování bylo daleko přísnější a učiva bylo daleko víc než dnes, kdy my jsme teda dávali, jedna chyba v pravopisném cvičení, v diktátu, stupeň dolů, dnes ty nároky jsou daleko menší. Takže asi takhle, toho učiva bylo daleko víc, teď ty nároky šly dolů, a hlavně je to odlišené. Myslím si, že ale v dnešní době se trošku zapomíná na děti talentované, tam si myslím, že trošku ujíždí vlak.

Anna Valíčková

Byly nějaké prvky českého jazyka a literatury podceňovány nebo vypouštěny?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, tak to si myslím, že ne. Brali jsme to a myslím si, že i ty kontroly, které byly, šly po plánech, po plnění osnov, takže si nikdo nedovolil něco vypustit, něco zredukovat, to, to myslím, že nebylo, aspoň já jsem se to teda nikdy nesnažila něco vypouštět, nějaké věci,

které tam byly. Ne.

Anna Valíčková

Jaký byl vztah mezi učiteli českého jazyka a literatury a vládnoucí mocí v minulosti?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak komunistický režim nás tady na škole borské nijak neomezoval. Měli jsme recitační kroužek, měli jsme pěvecký kroužek a samozřejmě teda, což teda je pravda, jsme s tím recitačním i s tím pěveckým kroužkem vystupovali na různých schůzích, včetně teda i nějakých výročních komunistických, kterých jsme se zúčastnili, to ano. Byli jsme, já jsem teda s tím recitačním kroužkem dokonce byla na nějakém setkání, když sem přijeli nějakí Sověti do Boru, takže jsme byli na městském úřadě a tam jsme prostě recitační pásmo, ale ne, že by to bylo nějaké zaměřené budovatelsky nic takového, prostě krásné české básně jsme používali, žádné cizí. Brali jsme všechno české, takže asi v tomhle tom.

Anna Valíčková

Měli učitelé nějaká omezení svobody projevu nebo názorů?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Nejsem si ničeho vědoma, nikdo mně nic nezakazoval.

Anna Valíčková

Jaký vliv měl komunistický režim na vzdělávání v oblasti českého jazyka a literatury?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Asi trochu omezující, když se podívám do minulosti, protože teda nebyli seznámeni s těmi autory, kteří působili v té době v zahraničí, ať už jsou to teda čeští, slovenští anebo, nebo opravdu cizinci, ať už je to teda Evropa nebo Amerika.

Anna Valíčková

Jaký byl obecný postoj studentů ke vzdělávání v oblasti českého jazyka a literatury za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Nevidím žádný rozdíl. Prostě brali to tak, že musí, no, někdo s radostí, někdo má ten český jazyk, literaturu i sloh oblíbený tak jako dnes, tak i v minulosti, to tak je a spíš je bavil samozřejmě sloh, kdy si mohli vymýšlet představy, takové různé se tam objevovaly. Ta literatura a my jsme byli hlavně soustředění teda na tu českou literaturu.

Anna Valíčková

Byli studenti aktivně zapojeni do výuky nebo byli spíše pasivní?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, v mluvnici spíš pasivní. Přijímali informace a museli tedy s tím pracovat. Ve slohu a tam to bylo nejvíc, tam mohli být aktivní velice, tam se podporovala ta vlastní tvorba a v literatuře už tehdy dostávali možnost referátů, besed o knihách, individuální četbu jsme rozebírali. Měli jsme čtenářské deníky, takže tam si myslím, že ten individuální přístup prostě byl, a to měli rádi. Tak jako dnes nemají rádi mluvnici, tak to bylo i tehdy.

Anna Valíčková

Jaký byl vztah učitelů českého jazyka a literatury k žákům a studentům za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Byly vyšší nároky na ty žáky, opravdu vyšší, daleko vyšší, chtělo se po nich znát ten český jazyk, hlavně tu mluvnici do hloubky. Protože i existovaly okresní srovnávací prověrky – z českého jazyka, z matematiky, tak každý ten učitel se snažil, a protože to bylo hlavně z mluvnice, tak se každý ten učitel snažil, aby dopadl co nejlépe, tak ty třídy prostě se musely, musely se učit, no, musely.

Anna Valíčková

Byli učitelé přísní nebo spíše tolerantní vůči různým názorům a postojům studentů?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Studenti se v té době nějak neprezentovali svými názory v té části literatury. To spíš bylo potom v dějepisu, v občanské výchově, tam ano, ale v tom českém jazyce ten prostor prostě na to nebyl.

Protože nebyl ani přístup k těm cizím knihám.

Anna Valíčková

Byly nějaké prvky ideologie zapojeny do výuky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, ideologie. Když vezmu třeba dějepis, tak samozřejmě, že na prvním místě, když bylo třeba osvobození, že jo, Československa, tak se preferoval vliv Rudé armády a zapomínalo se na to, že také tady Západ byl osvobozen americkými vojáky. Ale vzhledem k tomu, že i tady v Boru byl, byl a je památník obětem druhé světové války a památník osvobození americkou armádou, tak vždycky se tohle to připomínalo, tak myslím si, že, a jiný nějaký, nevím. Nezdá se mi, že by něco takového bylo v literatuře. Ale říkám, to osvobození jsme si tady vždycky připomínali, ať už to bylo před revolucí, po revoluci, vždycky.

Anna Valíčková

Jakým problémům a výzvám museli učitelé českého jazyka a literatury čelit za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Museli jsme splnit osnovy, museli jsme. Ředitelé kontrolovali počet domácích úkolů, kontrolovali úroveň psaní, úroveň vedení školních sešitů, probranou látku, chodili do hodin, to ano. Nevyžadovali po nás teda přípravy, v žádném případě, to po nás tady ředitelství nechtělo, asi nám důvěřovali. A bylo to také vidět na těch výsledcích, že nikdy jsme teda nedopadli nějak špatně. Žádná kontrola nebyla do mínusu, aby nás nějak opravdu poškodila. Takže asi to bylo na vzájemné důvěře, a ne na nějakých striktních opatřeních.

Anna Valíčková

Jaká část výuky byla nejvíce cenzurována?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Myslím si, že akorát v té literární výchově, v literatuře se jedná tedy o to, že nebylo možné vlastně sehnat materiály o knihách, které vycházely na Západě, ať už jsou to českých autorů nebo těch cizích. A prostě ty materiály neexistovaly, nebyly, anebo tady na tom západě u nás jsme se k nim nedostali.

Anna Valíčková

Jaká byla role učitelů českého jazyka a literatury při formování kritického myšlení u studentů za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Myslím si, že žáci přijímali dost názory a vliv těch učitelů a vzhledem k tomu, že tady byl opravdu kolektiv dobrých učitelů, tak si myslím, že ten vliv byl jenom kladný a objevuje se to i na vzájemných pak těch setkáních po X letech se žáky, kdy teda se k těm učitelům hlásí. Říkají, že jim jejich znalosti z českého jazyka nebo konkrétně teda mí žáci, tak se ke mně vrací a říkají, že jim znalosti z českého jazyka i té literatury a slohu vydržely po celou střední školu, že z nich čerpali, z těch materiálů i potom k maturitě. Takže si myslím, že ten vliv asi každý učitel prostě svým zevnějškem, svými názory ty žáky ovlivňoval.

Anna Valíčková

Bylo kritické myšlení žáků podporováno nebo omezováno?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Nebylo ani omezováno, ani kritizováno, ani podporováno. V podstatě, protože on ten přístup nebo on ten čas na to tehdy nebyl, taková ta beseda, besedy – byly opravdu jenom ve slohu a tam se toho moc, nebo já v mých hodinách jsem to moc neměla, takže se to neobjevovalo, no.

Anna Valíčková

Jak se učitelé českého jazyka a literatury snažili udržovat tradici a kulturu v období, kdy byly tyto prvky potlačovány nebo ignorovány za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Vím, že omezování žádné nebylo, že byl prostor pro to, aby si žáci připomněli jednotlivé tradice, svátky výročí, ať už to bylo v mluvnici, kdy na začátku hodiny byl zvyk mít připravenou větu na jazykový rozbor a ta věta se dala vždycky zaměřit na nějaké ty události, které zrovna, ať už jsou to tradice nebo události nové, které byly, tak rozebrat, popovídat a ten čas se na to našel. No a potom samozřejmě ve slohu, v literatuře, vždycky k tomu se našel nějaký článek v časopise, v novinách, se kterým se pracovalo a vzájemně jsme si je prostě předávali, ti učitelé českého jazyka, protože jsme tam byli tři. Takže byla taková, jako by byl archiv takových věcí, kde jsme si to předávali, doplňovali, vyměňovali, vyhazovali staré věci a říkáme a množili.

Anna Valíčková

Jaké byly názory učitelů českého jazyka a literatury na politické události, jako byla okupace Československa v roce 1968 nebo Sametová revoluce v roce 1989?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak v roce 68 jsem začala chodit do deváté třídy, takže mě to v podstatě v té době moc nezajímalo, a když si vzpomínám, tak v té deváté třídě nás v podstatě o tom nikdo nic moc neinformoval. Nevím, vím akorát, že tedy po tom roce 68 mnoho nebo několik učitelů z borské školy pro ty své politické názory odešlo a pak po revoluci v osmdesátém devátém, myslím, že 2 nebo 3 se vrátili opět. Samozřejmě už jako starší nebo staří učitelé a několik let ještě působili. A já jsem pak v roce 69 šla na gymnázium a tam si nějak nevzpomínám na ty názory, jaké tam prostě panovaly. Bylo to tachovské gymnázium, kde nás bylo ve třídě 18. No a kdo nás učil vlastně na dějepis, na občanskou výchovu, tak co si vzpomínám, tak paní profesorky byly zaměřené dost na výuku ruského jazyka a na tedy na historii Sovětského svazu, protože nás nutily i vstoupit do, se to tenkrát jmenovalo Svaz československo-sovětského přátelství, nutily, ale zase nebyly jsme nějak dotčeny, zase nenechali jsme se přesvědčit, takže asi takhle. No, a ta revoluce v roce 89, no, velký zlom

to byl. Ta možnost získávat nových informací, prostě okamžitě to všechno vzrostlo, že jo. Dostávali jsme nové materiály, ať už se to týká českých autorů působících v cizině, anebo i těch zahraničních. Rozbory knih, to všechno přicházelo nově a dalo se s tím dobře pracovat, byly nové informace třeba i o tom osvobození, ať už to bylo z toho dějepisu, vliv jednotlivých armád nebo osobností. Takže materiálu po tom roce 89 okamžitě přibylo, dalo se s tím pracovat, ale muselo se teda už více vybírat. Ty staré učebnice pomaloučku teda přestávaly fungovat, protože byl prostor pro to nové, no.

Anna Valíčková

Jaký byl přístup učitelů k alternativní literatuře, například k undergroundové literatuře v době komunistického režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Těžko se k tomu vyjadřovat, protože jsme informace neměli. Říkám, tady na borské škole, vzhledem k tomu, že jsme tady vlastně byli všichni jako starousedlíci v té době, nikam jsme v podstatě necestovali nebo se nedalo cestovat, takže materiály jsme nezískávali a nepoužívali. Když jsme je neměli, tak jsme je nemohli používat, jak říkám, nesledovali jsme nikdo z těch učitelů českého jazyka ani dějepisu nesledoval nic, co by se týkalo jako zahraničního odposlechu.

Anna Valíčková

Jaký byl vztah mezi výukou českého jazyka a literatury a jinými předměty, jako byla politická výchova nebo dějepis za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak jistě některé ty články nebo některé to učivo se prolínalo s občanskou výchovou, s dějepisem, ale myslím si, že to bylo všechno jenom v tom kladném slova smyslu, že tam nebylo nějaké ovlivňování špatné. Všechno se, všechno se prostě dalo vysvětlit na tu dobu bez toho, že bychom měli informace opravdu ze Západu.

Anna Valíčková

Jak se učitelé českého jazyka a literatury snažili udržovat kreativitu a inovaci ve výuce,

i přesto, že byla výuka omezena komunistickou ideologií?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Jak jsme se snažili? Snažili jsme se hledat, pomáhat si navzájem, ti učitelé. Byl opravdu dobrý kolektiv, takže kdo, co vyhledal, poskytl dalšímu, a to se promítlo do výuky, takže asi tímhle tím, pokud někde někdo něco teda získal, když někde byl, tak přivezl. Používaly se různé dokumenty, které byly možné sehnat, když nebylo. Jinak, nebylo možné nic sehnat, takže se nedalo používat, nebylo nějaké ovlivňování.

Anna Valíčková

Jaké byly názory učitelů českého jazyka a literatury na možnost změny politické situace za minulého režimu? Byly optimističtí, pesimističtí nebo něco mezitím?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak většina lidí byla optimistická, protože věřila v to, že dojde k určitým tedy změnám té výuky, ať už v přístupu učitelů k žákům, a to byl jeden důvod a druhá možnost bylo to, že jsme čekali všichni, že bude přísun nových informací, nových materiálů, nových možností. Zpočátku to tak bylo a teď v současné době bych řekla, že to záleží opravdu na každém učiteli, co si sežene přes internet, anebo sám. Už taková ta podpora shora není, jako bývala hned po revoluci, nebo aspoň z mého hlediska, už jsem teda devět let v důchodu, že jo, ano, takže asi tak.

Anna Valíčková

Takže já vám moc děkuju za rozhovor.

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já ti taky děkuju, že jsi za mnou přišla, ráda jsem si s tebou popovídala a doufám, že ti tedy mé informace něco pomohou, a když budeš potřebovat, tak se zase zastav.

Anna Valíčková

Moc děkuju.

2. rozhovor ze dne 29. 10. 2023

Anna Valíčková

Vzpomenete si na to, jak probíhala přijímací zkouška na vysokou školu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Matně, ale vím, že jsme byli v jedné zasedací místnosti. Bylo nás tam nějakých 50 a všichni jsme psali takový test, hlavně se to týkalo literatury, znalostí přečtených knih. Ústně si vůbec nevzpomínám, že já bych byla vyzkoušena, jinak o tom nemůžu nic víc říct.

Anna Valíčková

Když jste se hlásila na vysokou školu, musela jste předkládat kádrový posudek?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, předkládali jsme ze střední školy hodnocení. To bylo součástí té přihlášky. Jinak vím, že jsem ho podepisovala a vzhledem k tomu, že já jsem teda vedla pionýry, tak jsem to tam měla napsané. Jinak si nepamatuju, co by tam bylo, a pak už jsem se s tím nesetkala dál.

Anna Valíčková

Ráda bych se ještě zeptala, jak se učila literatura na vysoké škole?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Mně se zdálo, že docela vyhovujícím způsobem. Oddělená byla světová literatura, česká, po jednotlivých obdobích, takže byla jsem naprosto spokojená. Vyžadovali samozřejmě četbu, rozbor četby a byla jsem naprosto spokojená.

Anna Valíčková

Vzpomněla byste si na nějaké učitele na vysoké škole, jací byli? Jak učili?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já vzhledem k tomu, že jsem nastoupila na vysokou školu, jsem byla vdaná a měla jsem malou dceru, tak jsem v Plzni moc nepobývala, dojížděla jsem, i když jsem kolej měla

zaplacenou, takže jsem tam moc nepřebývala, takže já jsem se takových těch odpoledních seancí nebo večerních seancí, kterých se zúčastnili i profesori, tak tam jsem nebývala, ale někdy také jo. A velice ráda vzpomínám na pana profesora, nevím, jaký titul má nebo měl, tedy Viktora, který byl velice oblíbený, vtipný, na praxích, které jsme měli, na exkurzích, byl velice společenský, nerozděloval žádným způsobem studenty, měl k nim kladný, jako bych řekla, přístup velice vtipný. Byl společenský, jak už jsem jednou řekla, a dokázal nadchnout pro literaturu a nadchnout pro vlastně ten svůj zájem o dění ve světě mnoho studentů, včetně mě, jsem s ním naprosto spokojena. Vzpomínám také na pana Jiráska, ale to byl takový trochu odměřený pán, ale myslím si, že byl také velice spravedlivý.

Anna Valíčková

Měla jste nějakého oblíbeného učitele na vysoké škole? Proč zrovna jeho?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Jak už jsem řekla, byl to ten pan Viktora. A tak, jak jsem řekla, pro jeho kladné vlastnosti, pro jeho přístup k životu, ke studentům, k učení, ke vzdělání a k tomu světovému názoru, který vedl.

Anna Valíčková

Jak vypadala Státní závěrečná zkouška z českého jazyka?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, byla docela těžká, udělala jsem ji. Nejtěžší asi bylo období nejstarší literatury a mluvnice, to bylo jako dost těžké. Dalo se to všechno zvládnout a nemám z toho žádný špatný pocit. Já jsem to zvládla, tak bych to řekla. A i profesori byli jako výborný ještě svým přístupem k nám.

Anna Valíčková

Na jaké téma jste psala diplomovou práci a kdo byl vedoucím vaší diplomové práce?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Kdo byl vedoucím? To jsem se teď nepodívala, to si ani teď momentálně nevzpomenu.

A měla jsem Vývoj zemědělství tady na Tachovsku, vznik JZD a pak státních statků. V archivu ve Stříbře jsem strávila mnoho času.

Anna Valíčková

Máte nějakou vtipnou zajímavou příhodu z vysoké školy, kterou byste mi chtěla říct? Nebo příhodu z časů, když jste učila/učíte?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak o vtipné asi nouze nebyla, ale jak říkám, já jsem se ve škole, jako na vysoké škole, zase tolik nezdržovala. Takže tam z toho asi ne a vtipný, nevím zatím, teď si nevzpomínám, neřeknu žádnou vtipnou, takže asi takhle, ale můžeme si na to ještě pohovořit příště.

Anna Valíčková

Moc děkuju.

3. rozhovor ze dne 9. 11. 2023

Anna Valíčková

Zmiňovala jste se o paní učitelce Erbenové, která vás inspirovala ke studiu českého jazyka, mohla byste mi o ní říct něco více? Byla to vaše učitelka českého jazyka na základní škole?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak paní učitelku Erbenovou jsem měla dva roky jako třídní na základní škole, to znamená v osmé a v deváté třídě a zároveň jsme ji měli na český jazyk. Byla to výborná paní učitelka, s kterou jsem pak spolupracovala i při nástupu po vysoké škole na Základní školu Bor, kde byla nejdříve jenom řadová učitelka a po roce 89 se stala zástupkyní ředitele. Neustále vyučovala český jazyk až do odchodu do důchodu. A v současné době je pořád teda naživu a je to moje dlouholetá navíc kamarádka. Velice dobře uměla rozpoznat, co je základ učiva, uměla poradit a prostě kamarádsky se chovala jak dětem, tak k těm svým spolupracovníkům. Byla velice oblíbená, i když byla velice přísná, tak se studenti nebo žáci základní školy rádi k ní vždycky vraceli, obraceli a děkovali jí. To samé jsem s ní měla takovéhle zkušenosti i já.

Anna Valíčková

Vzpomenete si na profesorku českého jazyka na gymnáziu? Byla také vaší inspirací ke studiu českého jazyka?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Velice dobře si vzpomínám, byla to paní prof. Kaiserová. Byla tak asi opět o šest let starší, než jsme byli my, studenti. Učila nás po celé čtyři roky na gymnáziu v Tachově. Nemohu říct, že by byla velkou inspirací pro mě, protože já jsem raději opravdu měla dějepis v té době, ale naučila nás velice dobře, hlavně teda mluvnici, v tom období literatury sama dost tápala, takže nám v té době nebyla schopná říct nic o současné literatuře, i když jsme se jí ptali.

Anna Valíčková

Vzpomněla byste si o něco více na své studium na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Ráda vzpomínám na toto období, i když pro mě nebylo nijak lehké, protože jsem nastupovala a měla jsem doma ani ne půlroční dceru, o kterou se mi starali rodiče. Manžel byl na vojenské základní, jak se to říká, no, prostě na vojně na rok, protože má také vysokou školu a já jsem hned po měsíci studia měla dlouhodobě dva měsíce vlastně volno, protože můj otec dostal, jak se to jmenuje, tuberkulózu, jo, tuberkulózu, léčil se a my celá rodina jsme tedy byli, museli být doma. Velice dobře mi pomáhali z kruhu z českého jazyka, dějepisu, kdy mi psali poznámky, informovali mě. Takže jsem studium nemusela přerušovat a první semestr jsem řádně dokončila. Další dva roky nebo vlastně tři roky jsem studovala denně, denní studium, a po těch třech letech jsem zažádala o individuální studium. V té době to nebylo teda jako obvyklé, přesto mi vedení Pedagogické fakulty toto umožnilo a já jsem nastoupila jako učitelka Základní školy v Boru. Měla jsem teda individuální studium, kdy jsem dojížděla na zkoušky, a když jsem pak dělala státní zkoušky, tak na český jazyk a dějepis jsem na základní škole dostala 14 dnů volna na studium. Vše jsem dokončila řádně, v řádném termínu. A musím podotknout, že mi teda velice pomáhali kolegové z kruhů, ale i celé vedení Pedagogické fakulty, ať už se teda

jedná o dějepisnou sekci nebo o český jazyk.

Anna Valíčková

Cítila jste u nějakých předmětů, že byly ideologické? Jestli tedy nějaké takové předměty byly?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Samozřejmě, ideologie se promítala do Dějin mezinárodního dělnického hnutí a Komunistické strany Československa. Bylo to dost ideologicky zaměřené na tu dobu, dál ta ideologie prolínala i kurzy ruského jazyka, ale vše teda tak nějak jako v rámci nějakých mezi slušných. Marxismus-leninismus nebyl taky žádná lehká procházka, tam po nás teda opravdu vyžadovali znalosti perfektní a ideologii jsem viděla i při přednáškách a pak cvičeních a exkurzích na branné výchově. Takže tam v těchhle těch oborech ta ideologie byla dost výrazná.

Anna Valíčková

Jak byste charakterizovala ovzduší na vysoké škole v té době?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já si myslím, že ovzduší mezi studenty bylo naprosto v pořádku. Vše probíhalo kamarádsky, pomáhali jsme si navzájem, scházeli jsme se, i když já teda opravdu musím říct, že jsem dost často dojížděla domů, takže jsem na kolejích tolik nepřibývala, ale dost jsem z toho také stačila. A profesori a celé to vedení Pedagogické fakulty se k nám chovalo velice slušně, přátelsky a myslím si, že všechno bylo naprosto v pořádku a v pohodě.

Anna Valíčková

Jaké předměty na vysoké škole patřily k vašim oblíbeným a které vás naopak nebavily?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak já vzhledem k tomu, že jsem více tíhla k dějinám, takže k dějepisu, tak všech, co bylo týkající se dějepisu, to mě velice bavilo. Musím říct, že i z toho českého jazyka se mi velice líbily přednášky a semináře Viktora Viktory, které byly velice profesionální. No,

a co mě nebavilo asi všeobecně, když jsme se tak mezi námi studenty domlouvali, tak to byl Úvod do českého jazyka a dialektologie, dost problémů jsme měli se Spisovnou slovenštinou a mezi neoblíbené byla Teorie literatury. A to bych asi tak měla všechno.

Anna Valíčková

Jak probíhaly přednášky a semináře pana profesora Viktora Viktory?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Pan profesor byl vždy naprosto stoprocentně připravený. Jeho přednášky byly velice zajímavé, poutavé, nikdo si neodvážil ani ceknout, ani promluvit. Všichni jsme napjatě poslouchali, protože nepřednášel jenom suché údaje, ale vždy si k tomu přidal ještě vlastní věci, které měl z četby, které získal jako informace. Dost často se tam objevovaly i věci, které v té době pro nás byly naprosto nové, originální. Jeho přístup, přátelský, kamarádský, ale vždy vyžadoval teda perfektní připravenost na semináře a zkoušky také nebyly žádná procházka růžovým sadem. Vždy po nás teda opravdu chtěl stoprocentní znalosti.

Anna Valíčková

Říkala jste, že byl pan docent Bohumil Jirásek trošku odměřený pán, ale údajně vyučoval zakázané autory. Je to pravda? Vnímala jste to nějakým způsobem?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Znova potvrzuji, že pan docent Bohumil Jirásek byl opravdu odměřený pán. Nepouštěl si takzvaně nikoho k tělu, ale také vyžadoval stoprocentní připravenost, byl velice zkušený, znalý své problematiky. Že vyučoval zakázané autory, je také pravda. Zmiňoval se, nabádal nás, abychom si přečetli různá díla, abychom se zaměřili na určité autory a dával nám tedy opravdu vzor, takže bych řekla, že byl opravdu stoprocentní profesor nebo docent.

Anna Valíčková

A s jakými autory vás třeba seznamoval?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak seznámil nás s postavami, které se týkají samizdatu a s díly. Dále se zmiňoval a přiblížil nám také v té době autora Václava Havla a autory, spisovatele, básníky, kteří byli zakázaní a žili v cizině.

Anna Valíčková

Jak probíhaly přednášky a semináře pana docenta Bohumila Jiráka?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Vše se týkalo jenom mluveného přednášení, vlastně mluvil, povídal nám, my jsme si zapisovali a v seminářích to bylo obdobné. Přinesl nějakou knihu, o které jsme měli teda vědět a rozebírali jsme. Žádné jako materiály, obrázky, nic takového neexistovalo, na rozdíl od pana profesora Viktora Viktory. Ten už byl schopný nám ukázat díla, rozbor, mluvené slovo, pustit nám. Kdežto pan docent Bohumil Jirásek opravdu jenom on sám přednášel a mluvil tedy takto a to samé, chtěl potom po nás.

Anna Valíčková

Jak probíhaly semináře a přednášky z literatury na vysoké škole?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Probíhaly vlastně různě, většinou to ale ty přednášky byly opravdu mluvené slovo toho přednášejícího a my jsme si dělali poznámky každý podle svého. Pracovali jsme v semináři se skripty, skriptu jsme si nemuseli kupovat, protože byl jich dostatek ve vědecké knihovně. Ta skriptu jsme si vypůjčili, pak jsme pracovali a myslím si, že to byla docela zajímavá práce s těmi skripty pracovat. Žádné nemám, protože opravdu jsme všechno měli půjčené z vědecké knihovny. A v té době tedy akorát ten pan profesor Viktor Viktora nám přinesl i své vlastní knihy, které jsme si mohli prohlédnout, pracovali jsme si s nimi, dostávali jsme i takové domácí jakoby úkoly, přečíst si, rozebrat ukázky, takže to byla velice zajímavá práce. Nebylo to nic takového všedního, takže musím chválit.

Anna Valíčková

Jaké knihy jste na vysoké škole četli?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak vzhledem k tomu, že v té době jsme neměli žádnou povinnou četbu, nedělali jsme si žádné deníčky, kdy bychom si zapisovali přečtené knihy, ale čas od času bylo potřeba o přečtené knize přinést si referát, popovídat, přiblížit ji tím ostatním a také se rozšiřovaly vlastně naše znalosti o knihách, o autorech. Dost často, někteří ze studentů si přinesli na semináře vlastně i takzvané zakázané autory a povídali jsme si o nich, rozebírali jsme si je. Takže nebyl žádný problém v tom. Já jsem se zaměřila spíše na literaturu historickou, která mě vždycky bavila, a na české autory.

Anna Valíčková

Vzpomenete si na pana profesora Lumíra Klimeše? Měla jste ho na něco, jaký byl? Jak probíhaly jeho semináře a přednášky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak pana profesora Lumíra Klimeše, na něho si také vzpomínám. Nepatřil k mým oblíbeným a myslím si, že ani v tom našem kruhu nepatřil mezi zvlášť oblíbené. Zvláště proto, že přednášky a pak semináře se týkaly právě Úvodu do českého jazyka, dialektologie. Takže on byl velice precizní, vyžadoval, zaměřil se na jazykové rozbory, hlavně na stavbu slova, kdy prostě ukazoval, z jakého slova co vzniklo, a chtěl to po nás opravdu do podrobnosti znát. Takže byl takový opravdu velice precizní, taky velice odměřený, myslím si, že dokázal naučit, protože jsme se ho na jednu stranu všichni báli, tak si myslím, že všichni, kdo šel k němu na zkoušku, tak tam šel na 100 procent připravený a nestávalo se moc často, že by vyhazoval ze zkoušek. Protože opravdu to, jak vzbuzoval svými znalostmi takovou obavu, tak proto se všichni raději naučili, než aby šli něco pokoušet jenom. Jeho přednášky byly, používal tabuli, používal křídlo a znázorňoval nám hlavně tu jeho stavbu slova, takže mluvil a používal teda tabule. Takže to je asi takové mé vzpomínání na pana profesora Lumíra Klimeše. Pak jsem ho měla i u státnic, kde teda byl velice příjemný a milý.

Anna Valíčková

Tak jo, já vám moc děkuju za doplnění.

Anna Valíčková

A ještě bych se chtěla zeptat, jak probíhaly exkurze na vysoké škole?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Exkurze, které jsme měli, ať už to jsou dějepisné nebo češtinářské, tak byly vždy naprosto krásně připravené. Byly to věci, které nás zajímaly, jezdili jsme vždycky autobusem, někde jsme přespávali. Vždycky to byly věci, které se potom hlavně rozebíraly po večerech a velice ráda vzpomínám právě na Viktora Viktora, který se choval opravdu kamarádsky, přátelsky, dokázal se prostě vcítit do nás a nikdy žádnou legraci nezkazil. Takže to bylo asi tak všechno k tomu a ráda opravdu na ty exkurze vzpomínám. Rádi si o nich vždycky se spolužáky popovídáme, když se sejdeme.

4. rozhovor ze dne 20. 2. 2024

Anna Valíčková

Za jakým účelem se okresní srovnávací prověrky psaly a co byly vůbec tyto prověrky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak mně osobně nikdy nebylo jasné, proč se vůbec psaly kontrolní prověrky okresní. Ale zřejmě to vyžadovala inspekce do srovnání úrovně jednotlivých škol a učitelů. Podle výsledků byly školy asi srovnávány a hodnoceny.

Asi to byly prověrky ke srovnání škol a žáků ve vědomostech českého jazyka. Roli podle mého hrálo i srovnání výsledků učitelské práce. Prověrky nebraly v úvahu složení obyvatelstva ve městě nebo vlastně i v obci. Tak bych to řekla.

Anna Valíčková

Co se těmito prověrkami zkoumalo?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Zkoumala se úroveň znalostí, ale především z gramatiky, nejednalo se ani o literaturu, ani o sloh.

Anna Valíčková

Jací žáci tyto prověrky psali?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Psali je všichni přítomní žáci, týkalo se to všech ročníků a v pozdějších, potom těch posledních ročích už to byly jenom vybrané ročníky. Nevybírali je ředitelé, ale vybírali je v okrese okresní inspektoři. Psali je všichni přítomní. Ten, kdo chyběl, tak už nedopisoval diktát ani tu prověrku, nic.

Anna Valíčková

Jak často si tyto prověrky psaly?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Psaly se jednou do roka a bylo to na začátku druhého pololetí. Nikdy nebylo přesně určeno.

Anna Valíčková

Byly tyto prověrky pouze z hlavních předmětů, myslím češtinu a matiku, nebo se psaly i z jiných předmětů?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já si pamatuju, že byly teda jenom z češtiny a z matematiky. Nikdy jsem neslyšela, že byly z něčeho jiného. No, možná jednou se psaly i ze zeměpisu a fyziky, ale to nevím jistě.

Anna Valíčková

Jaké typy textů byly většinou obsaženy ve srovnávacích zkouškách z českého jazyka za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, bylo to, začínalo to vždycky jazykovým rozbořem, to znamená větou podle toho, do kterého ročníku. Větou jednoduchou, souvětím podřadným, souřadným a pak tam byly

jednotlivé úkoly, které se týkaly probraného učiva v tom daném ročníku. Plus teda nižší, pokud se to týkalo devítky, tak samozřejmě těch nižších ročníků učivo také, ale všechno to bylo zaměřeno teda na gramatiku, vyloženě na gramatické jevy, pravopis.

Anna Valíčková

Takže které gramatické jevy byly studentům dávány do těchto prověrek?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Bylo to vždycky z toho probraného daného učiva toho jednotlivého ročníku, plus teda nižších. Se vracely k těm nižším, nebyly tam žádné záludné otázky, nebylo tam ani logické uvažování, prostě bylo to to, co se naučili.

Anna Valíčková

Jakým způsobem byly hodnoceny zkoušky a jaká kritéria se používala pro hodnocení písemných prací?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, nikdy jsem to nepochopila, jakým způsobem byly práce hodnoceny, protože to opravdu to hodnotili na okrese. Nám přišly pouze výsledky a bodové hodnocení, rozmezí teda těch bodových hodnocení. Ale to už si nepamatuju. A ta kritéria opravdu jenom bodové hodnocení a vyhodnocení potom práce hlavního učitele. A psali jsme teda opravdu jenom tu gramatiku a ten pravopis, co se týká používání v praxi.

Anna Valíčková

Jaký vliv měly politické události a ideologie na obsah a zaměření těchto zkoušek?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Týkaly se pouze toho prvního jazykového rozboru té věty, která byla vždycky politicky nějak orientovaná politickým událostem. A jinak pak už se to týkalo všechno opravdu jenom probraného učiva.

Anna Valíčková

Jak byly zkoušky organizovány a jaká pravidla platila pro studenty, kteří absolvovali tyto prověrky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Účastnil se jí někdo z vedení školy vždycky a zástupce z okresu. Třídní, teda učitelé toho dotyčného jazyka u toho nebyli, byli třeba v té paralelce, ale u své třídy být nesměli. Nic víc asi nevím.

Anna Valíčková

Existovaly nějaké obtíže spojené s těmito zkouškami za minulého režimu?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Žádné problémy jsem neviděla, akorát v tom, že pak přišlo vyhodnocení a ředitelé prostě asi dostali vynadáno za nás. A pak to přenášeli na nás, pokud jsme měli špatnější výsledky. Jinak nic jiného se neprojevilo ani v penězích, ani žádné hodnocení další, ale myslím, že to záviselo na konkrétních ředitelích.

Anna Valíčková

Jak jste tyto prověrky vnímala z pozice učitelky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Nutné, nutné zlo. Opravdu. Báli jsme se, protože nikdy člověk nevěděl, co tam bude a jak na to budou žáci reagovat a pomáhat se jim nesmělo.

Anna Valíčková

Kdo prověrky vyhodnocoval a jak se dále pracovalo s těmito výsledky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Prověrku, jak jsem jednou už říkala, vyhodnocovali na okrese, to mi není jasné kdo, ale zřejmě nějaká skupina pověřená k tomu a jak se s nimi dál pracovalo? Přišly teda výsledky,

takové ty nejzákladnější problémy, které tam nastaly v těch prověrkách, no a pak bylo na jednotlivých učitelích, jak se s tím dál pracovalo, jak se to rozebralo. Dále se teda snažili těch chyb vyvarovat.

Anna Valíčková

Existovala nějaká témata, která byla záměrně vynechána nebo opomíjena ve srovnávacích zkouškách?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Rozhodně ne. Šlo to všechno z toho základního učiva, které jsme měli v osnovách. Tedy z osnov, které byly platné vždycky pro jednotlivé ročníky a museli jsme je splnit, na tom teda ředitelé vždycky trvali, to jako prohlíželi.

Anna Valíčková

Byly tyto zkoušky vnímány spíše jako formální procedura nebo skutečné měření schopností a znalostí studentů?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Já osobně si myslím, že to byla jenom formální procedura, protože na to skutečné měření znalostí, schopností nestačí jedna prověrka. Musí se ten žák znát, musí se s ním pracovat, musí si zvyknout na učitele a učitel na studenty. Takže myslím si, že to byla opravdu jenom formalita, aby měli nějakou čárku také oni.

Anna Valíčková

Jaká byla úroveň obtížnosti srovnávacích zkoušek z českého jazyka ve srovnání s dnešními standardy a zkouškami?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Dá se to těžko srovnávat, protože opravdu to bylo jenom učivo toho daného ročníku nebo jen gramatiky. Netýkalo se to žádného logického uvažování, žádných takových těch dlouhých textů na rozebírání, na myšlenkové pochody, jako jsou dnes. Takže opravdu bylo to vyloženě z probraného učiva zaměřeno na ten problém gramatický, pravopisný, nic

jiného.

Anna Valíčková

Jaké byly názory studentů, učitelů a rodičů na průběh a výsledky těchto srovnávacích zkoušek?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Tak jako vždycky, pokud má žák, student psát nějakou prověrku, tak na ni laděný určitě dobře není. Ale oni věděli, že z toho žádné problémy mít nebudou, nebylo to známkové, nešlo to do známek, nepočítalo se, takže tohle to ne, tam ten problém byl vyřešený. No a učitelé, ti se opravdu báli, protože nikdy jsme nevěděli, jak to dopadne nebo co tam bude a nevěděli jsme, jak budou ředitelé na nás potom tlačit, co pro nás to bude znamenat. A rodiče se k tomu nikdy, co vím, nevyjádřili, brali to, jako že to je tedy povinnost žáků a s výsledky v podstatě ani nebyli rodiče seznamováni, pokud jim to žáci vyloženě neřekli, jak dopadli.

Anna Valíčková

Jak se studenti připravovali na tyto zkoušky, existovaly nějaké speciální přípravné materiály nebo kurzy?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Nic takového neexistovalo, nepřipravovali jsme se zvlášť, bylo to opravdu z toho, co jsme se učili, co jsme se naučili v hodinách a nebyly ani žádné materiály podpůrné, jako jsou teď ty příručky, nic takového neexistovalo. Opravdu pracovalo se s učebnicemi a s tím, co si kdo jaké pomůcky připravil, zhotovil, našel, jako myslím z učitelů.

Anna Valíčková

Jaká byla role kontrolních diktátů v rámci výuky českého jazyka?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Role byla taková, že žák měl mít určité tempo toho psaní. Měl mít určité znalosti. Psali jsme je jednou do měsíce, takže 10 do roka se jich psalo. A žádný zase takový nějaký

velký důraz, že by se z toho, že by to bylo něco extra známka. Byla to normální známka, jako byly z ostatních věcí, jako zkoušení, anebo psaných textů, takže normální známka to byla.

Anna Valíčková

Podílela jste se na tvorbě takových diktátů nebo byly plošně zadávány?

Mgr. Ludmila Handrejchová

My tady na škole, jednak tedy tady byly takové z dřívější, které byly vydávány, myslím, že krajem, okresem. Mohli jsme se jich držet, nemuseli, protože jsme tady byli taková dobrá parta. Jsme si vždycky nějaký diktát vybrali, ale většinou jsme se snažili psát nepolitické, spíš věci, které byly zábavné pro ty děti. Takže opravdu já jsem se na takové tvorbě nepodílela. Vždycky jsme, domluvili jsme se, protože byly předmětové komise, domluvili jsme se, abychom psali v ročníku úplně stejné. Když to byly ročníky A, B, C, tak všichni psali stejný diktát, nějak ve stejnou dobu jsme se snažili. A tu politiku jsme se snažili vždycky vynechávat a nebyla žádná kontrola, že by nám někdo z ředitelů, když kontroloval sešity, protože to jsme museli pravidelně předkládat sešity, včetně diktátových, pravopisných, počet domácích úkolů, museli jsme mít třeba dva domácí úkoly za týden. Ředitelé to kontrolovali, opravy a všechno, takže jsme se docela zapotili při tom opravování. Nikdy nám ředitel nic na výběr diktátů neřekl.

Anna Valíčková

Byly zahrnuty specifické slovní druhy nebo gramatické konstrukce v těchto diktátech?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Snažili jsme se prostě, aby to bylo na tu úroveň probraného učiva v jednotlivých ročnících a jednotlivých měsících. Takže ano, bylo to zaměřeno teda na to probrané učivo.

Anna Valíčková

Jaké byly standardy hodnocení diktátu a jaké chyby byly považovány za vážné?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, asi by se dětičky teda dnešní divily, protože v diktátu jsme měly dvě hrubé chyby, už byla dvojka. Po dvou chybách to šlo tak. A za hrubé chyby bylo považováno tvrdé, měkké i/y, s/z, čárky v souvětí několikanásobných, větných celcích. Malé chyby byla čárka, háček, velká písmena byla taky, podle toho, kde se to probíralo, že jo. A když jsem úplně nastoupila, tak byla tendence jedna chyba a stupeň dolů, tak jsme to teda zmírnili. Protože takhle, bylo to docela tvrdé.

Anna Valíčková

Jaké byly reakce studentů na kontrolní diktáty?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Jak kdo, ti dobří se na ně těšili, ale většina, většina se jich bála. A nějak ne, že by odmítali, ale určitě rádi je neměli.

Anna Valíčková

Co jste si o kontrolních diktátech myslela vy?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Zdalo se mi, že to byl vlastně takový jakýsi přežitek. Přitom byly většinou dlouhé texty, ty diktáty se měly psát tak 20–30 minut s kontrolou, takže vlastně dlouhý text na mnoho dětí, udržet pozornost, to bylo také složité. Ale nějaký názor, no, psát jsme je museli, tak jsme je psali.

Anna Valíčková

Existovaly nějaké zvláštní strategie, které studenti používali k přípravě na kontrolní diktáty?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Ne, my jsme nikdy nezveřejňovali, co se bude psát, stejně tak, jako když jsme psali pravopisná cvičení. Ne jako dnes jim vždycky řeknou, co se bude psát. Z čeho přesně,

nevěděli anebo takové docela i obtížné, si myslím, pro ně. Takže žádná strategie pro ně, myslím, nepřicházela v úvahu, protože nevěděli dopředu, co se psát bude.

Anna Valíčková

Jaké byly následky neúspěšných výsledků v kontrolních diktátech pro studenty?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, následky. Museli udělat opravu, rozebírali jsme si to, dostali špatnou známku, ale jinak žádné další následky to nemělo. No, prostě museli jsme udělat tu opravu, museli jsme si to odůvodnit a snažili jsme ty problematické jevy dát třeba do dalšího diktátu.

Anna Valíčková

Byly kontrolní diktáty prováděny ve všech ročnících nebo jen ve specifických třídách?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Byly v každé třídě, v každém ročníku. Říkala jsem 10 do roka muselo být, to bylo kontrolované.

Anna Valíčková

Jaký vliv měl výsledek kontrolního diktátu na hodnocení celkového prospěchu studenta v předmětu český jazyk?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Úplně stejnou hodnotu jako jiné známky, nebylo nic míň nebo víc. Stejná hodnota známky.

Anna Valíčková

Jaké nástroje byly používány pro kontrolu pravopisu a gramatiky během diktátu? Byly dostupné slovníky nebo jiné pomůcky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Na diktát neměli možnost mít slovník ani žádné gramatické pomůcky, to se používalo při slohu při slohových pracích. Ale jinak to se psalo bez jakýchkoliv pomůcek, bez všeho. Já

jsem se snažila se studenty psát hodně slohových prací, protože tam si známky vždycky opravili. Tam jsem hodnotila kreativitu, a ne pravopis a gramatiku.

Anna Valíčková

Existovaly nějaké rozdíly v průběhu a náročnosti kontrolních diktátů mezi jednotlivými školními ročníky?

Mgr. Ludmila Handrejchová

Samozřejmě, záviselo to na probraném učivu a jiný teda rozdíl tam nebyl. Jenom v té náročnosti toho daného ročníku. Čím vyšší ročník, tím víc pravopisných jevů se muselo objevovat a diktát byl v každém ročníku o něco delší.

Anna Valíčková

Jaké byly možnosti, pokud se student nedomohl požadovaných výsledků v kontrolním diktátu? Byly poskytovány další příležitosti k opravě?

Mgr. Ludmila Handrejchová

No, tak oprava. Nemohl v podstatě se dožadovat ničeho. Nepsal se další diktát, protože to by zase byla další hodina pro několik žáků, to neexistovalo, protože jsme měli třídy 30–40 žáků, takže to neexistovalo. Žádný asistent tam nebyl a oprava neexistovala, v podstatě jenom v tom dalším diktátu, anebo potom jsme ty těžké psali po procvičení v pravopisných krátkých cvičeních. Já jsem je psala v podstatě každou hodinu, buďto formou doplňování, to jsem si připravila, nebo jenom pár slov prostě napsat. Byly to třeba 3/4 řádky. Tam si to mohli jakžtakž opravit, pokud měli zájem, protože to bylo procvičené následně.

Příloha č. 4 – *Rozhovor s pamětnicí.*

Mgr. Ludmila Handrejchová

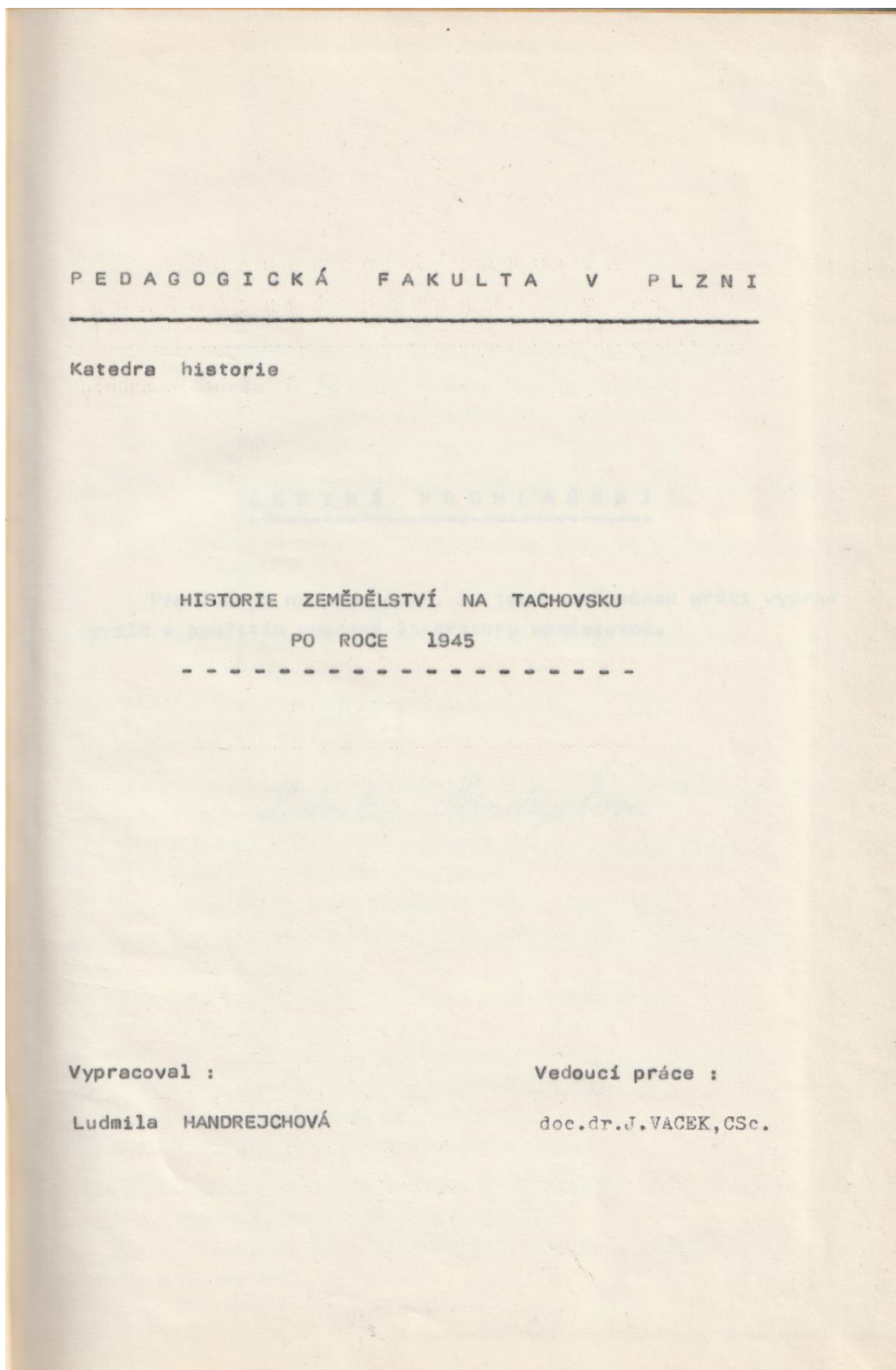
narození – 24. duben 1954 Tachov

- 1960–1969 – ZŠ Bor
- 1969–1973 – Gymnázium Tachov
- 1973–1977 – Pedagogická fakulta ZČU Plzeň
- 1977 – současnost – učitelka na ZŠ Bor

Příloha č. 5 – *Strukturovaný životopis pamětnice.*⁸³

---

⁸³ Archiv pamětnice.

Příloha č. 6 – *Diplomová práce pamětnice.*⁸⁴

---

⁸⁴ Archiv pamětnice.

Jméno a příjmení: _____		Školní rok: _____ 19..../19....				Obor studia: _____		Ročník: _____	
Název přednášky (cvičení)	Týd. hod. v sem.				Semestr	Zápočet Datum a podpis učitele	Zkouška Datum a podpis zkoušejícího		
	zim.	let.	př.	cv.				Let.	Zim.
Jméno přednášejícího		př.	cv.	př.	cv.				
<i>Státní závěrečná zkouška vykonána dne 30. 5. 19 44</i>									
<i>Obhajoba diplomové práce na téma ..... vykonána dne 14. 6. 19 44</i>									
<i>Jan Kš</i>									

Příloha č. 7 – Poslední strana Výkazu o řádném studiu na vysoké škole.⁸⁵

⁸⁵ Archiv pamětnice.

Název přednášky (cvičení)	Týd. hod. v sem.			
	zim.		let.	
	př.	cv.	př.	cv.
Dějiny MDH a KSČ	1	2	1	2D
Logika	1	1	-	-
Biologie dítěte	2D	-	-	-
Úvod do psychologie	1	2D	-	-
Psychologie vývojová	-	-	1	2
Úvod do pedagogiky	-	-	-	2D
Orientační pedagogické praxe	1 týden		-	-
Tělesná výchova	-	2	-	2
Kurs lyžování	7 dnů		-	-
Kurs turistiky a plavání	-	-	10 dnů	
Lektorský kurs ruského jazyka	-	-	-	2
Lektorský kurs německého jazyka	-	-	-	2
Současná spisovná čeština	1	1	1	1
Úvod do ČJ, dialektologie	2	2	-	1D
Spisovná slovenština	-	-	-	1
Teorie literatury	2	1	-	1D
Česká literatura	-	-	2	1
Dějiny ČSSR	-	-	2	1
Dějiny pravěku a starověku	3	1D	-	-
Dějiny feudalismu	1	1	1	1D
Úvod do studia dějin	2	-	-	-
Historický proseminář	-	-	-	2D
Historická exkurse	-	-	6 dní	

Příloha č. 8 – Předměty v 1. ročníku na VŠ v roce 1973/1974.⁸⁶

⁸⁶ Archiv pamětnice.

Název přednášky (cvičení)	Týd. hod. v sem.			
	zim.		let.	
	př.	cv.	př.	cv.
Marxismus-leninismus	2	2	2	2D
Teorie vyučování	1	2	-	-
Teorie výchovy	-	-	1	2D
Pedagogická psychologie	1	-	2	3D
Sociální psychologie	1	1D	-	-
Lektorský kurs ruského jazyka	-	2	-	-
Osobní výcvik v tělesné výchově	-	2	-	2
Branná výchova	-	-	1	1
Praxe v branné výchově	-	-	56 hod.	
Exkurse z ped.-psych. disciplín	-	-	1 den	
Pedagogická praxe v LDT	-	-	3 týdny	
Současná spisovná čeština	2	2D	2	2
Česká literatura	2	1D	2	1
Exkurse	-	-	3 dny	
Dějiny ČSSR	2	1D	2	1
Dějiny kapitalismu	3	1	2	1D
Dějiny umění	-	-	1	-
Exkurse	6 dnů			

Příloha č. 9 – Předměty ve 2. ročníku na VŠ v roce 1974/1975.⁸⁷

⁸⁷ Archiv pamětnice.

Název přednášky (cvičení)	Týd. hod. v sem.			
	zim.		let.	
	př.	cv.	př.	cv.
Politická ekonomie	1	2	1	2D
Dějiny pedagogiky	-	2D	-	-
Pedagogická praxe v aprobačním předmětech	-	2	-	2
Lektorská výuka v cizím jazyce – němčina	-	2	-	2
Praktická cvičení v komunikačních dovednostech	1 týden			
Exkurze z PgPs disciplín	-	-	1 den	
Kurs didaktické techniky	30 hodin		56 hodin	
Současná spisovná čeština	1	2D	-	-
Česká literatury	1	1	1	1D
Sloh	-	-	2	1
Literatura pro mládež	1	1	1D	-
Teorie vyučování ČJ	1	2	-	-
Teorie literatury	-	-	1	2
Exkurze	1 den			
Dějiny umění	-	1	-	-
Dějiny ČSSR	2	1D	2	1
Nejnovější dějiny	1	1	2	1D
Dějiny SSSR	1	-	1	1D
Dějiny vědy a techniky	-	-	1	-
Teorie vyučování dějepisu	1	1	1	1
Exkurze	-	-	6 dnů	
Tělesná výchova	-	2	-	2

Příloha č. 10 – Předměty ve 3. ročníku na VŠ v roce 1975/1976.⁸⁸

⁸⁸ Archiv pamětnice.

Název přednášky (cvičení)	Týd. hod. v sem.			
	zim.		let.	
	př.	cv.	př.	cv.
Vědecký komunismus	2	4	-	-
Vědecký ateismus	1	1		
Školská organizace, normy, dokumentace	-	1	-	-
Školní hygiena	2	-	-	-
Pedagogická praxe v aprobačním předmětech				
Tělesná výchova	-	2	-	-
Souvislá pedagogická praxe ve 4. a 5. roč. ZDŠ	1 týden		-	-
Souvislá pedagogická praxe na ZDŠ	-	-	7 týdnů	
Sloh	-	1D	-	-
Slovenská literatura	2	1	-	-
Kapitoly ze světových literatur	2	-	-	-
Teorie vyučování českému jazyku a literatuře	1	1D	-	-
Dějiny ČSSR	2	1D	-	-
Dějiny vědy a techniky	1	-	-	-
Teorie vyučování dějepisu	1	1D	-	-
Česká a slovenská historiografie	2	-	-	-

Příloha č. 11 – Předměty ve 4. ročníku na VŠ v roce 1976/1977.⁸⁹

⁸⁹ Archiv pamětnice.

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

Císlo G * 19345   čj. 1838/77-IS

DIPLOM

Luďmila H a n d r e j c h o v á

narozený(á) dne 24. dubna 19 54 v Tachově

zakončením řádného studia státní závěrečnou zkouškou na Pedagogické fakultě v Plzni

17. června 1977

a nabývá podle zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, vysokoškolské kvalifikace v oboru učitelství pro školy I. cyklu — aprobace:

č e s k ý j a z y k - d ě j e p i s

V Plzni dne 17. června 19 77

 děkan *V. Michal*

SEVT - 2 6 5 8 5 0   St 02 - 9738 75

Příloha č. 12 – *Vysokoškolský diplom pamětnice.*⁹⁰

⁹⁰ Archiv pamětnice.

ZKOUŠKY INSTRUKTORŮ A PIONÝRSKÝCH PRACOVNÍKŮ		
Jméno	FIANDREXHOVA' LUDMILA	
Adresa		
VYSPĚLOST		
Zkouška složena:	dne	potvrzení
ZKOUŠKA INSTRUKTORA		
MINIMUM PIONÝRSKÉHO VEDOUČÍHO	17. 4. 75	
III. KVALIFIKAČNÍ STUPEŇ		
II. KVALIFIKAČNÍ STUPEŇ		
I. KVALIFIKAČNÍ STUPEŇ		

Příloha č. 13 – Zkoušky instruktorů a pionýrských pracovníků.⁹¹⁹¹ Archiv pamětnice.

Okresní národní výbor v Tachově - odbor školství

Pracovní smlouva

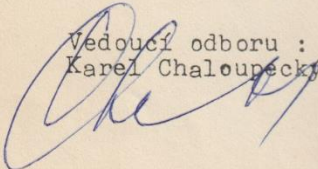
uzavřená mezi odborem školství ONV v Tachově
a s. Ludmilou Handrejchovou, nar. 24. 4. 1954
v Tachově, bytem Bor, [REDACTED]. Rodné č. OP: [REDACTED]

Odbor školství ONV v Tachově a podepsaný pracovník uzavírají
tuto pracovní smlouvu :

- 1./ Pracovník se zavazuje vykonávat funkci učitelky
základní devítileté školy v Boru u Tachova
- 2./ Pracovní poměr na základě této pracovní smlouvy vzniká
dnem 26. srpna 1976, který se zároveň určuje za
den nástupu do práce.
- 3./ Práva a povinnosti plynoucí z této pracovní smlouvy
upravují zejména :
  - a) zákoník práce číslo 65/1965 Sb. a předpisy vydané k jeho
provedení, jakož i novela zákoníku práce č. 153/1969 Sb.;
  - b) platový řád pro učitele základních devítiletých škol,
středních všeobecně vzdělávacích škol a škol pro mládež
vyžadující zvláštní péče.
- 4./ Pracovník se dále zavazuje :
  - a) řídit se při výkonu učitelského povolání pracovním řádem
pro učitele a příkazy a pokyny svých vedoucích;
  - b) vyžádat si předchozí souhlas odboru školství ONV v Tachově
k výkonu vedlejšího pracovního poměru podle § 70 zákoníku
práce.
5. Organizace se dále s pracovnící dohodla, že pracovní poměr
na dobu nezbytné potřeby potrvá nejdéle do 30. června 1977.

_____
 podpis pracovníka

Vedoucí odboru :
Karel Chaloupecký

V Tachově dne 7. září 1976

Příloha č. 14 – Pracovní smlouva pamětnice z roku 1976.⁹²

⁹² Archiv pamětnice.

Okresní národní výbor v T a c h o v ě - odbor školství

Čj.: škol/ *302* 1454-1/1976-Kv v Tachově 7. září 1976

Soudruh/žka
Ludmila H a n d r e j c h o v á
učitelka základní devítileté školy
B o r u Tachova

Na základě pracovní smlouvy přijímáme Vás s účinností
od 26. srpna 1976 ..... na místo učitelky .....
základní devítileté školy v Boru u Tachova .....

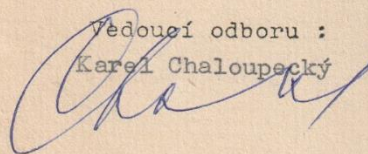
Od uvedeného dne náleží Vám základní plat	II	pra-
covní třídy, C	platové stupnice, 1	platového stupně
v měsíční částce	Kčs	1 100,--
Za ..... týden.vyuč.hodin převyšující		
norm.míru vyučovací povinnosti	Kčs	.....
Příplatek za náročné a obtížné práce § 10	Kčs	.....
Příplatek za činnost v obcích se ztíženými		
životními podmínkami § 12	Kčs	150,--
Odměna za výkon funkce § 14	Kčs	.....
Odměna za vedlejší činnost	Kčs	.....
C e l k e m měsíčně	Kčs	1 250,--
		=====

Další platový postup od : 1. září 1977

Tento plat Vám budeme poukazovat prostřednictvím
účetárny zdejšího ONV po odečtení zákonitých srážek.

Na vědomí :
1 x pracovník
1 x škola, zařízení
1 x mzdová účetárna
1 x odbor školství

Vědoucí odboru :
Karel Chaloupecký

⁹³ Archiv pamětnice.

Okresní národní výbor v Tachově - odbor školství, mládeže a tělov.

Čj.: škol/454-1/1990/

V Tachově dne 10.9.1990

Pan - paní
H. Andrejchová L. dmila
učitelka základní školy
Bor

Os.č.:	211306
Š.dokl.	

Věc: Platový výměr - přiznání uvolněných účelových mzdových prostředků pro vybrané kategorie pracovníků ve výši 95,- Kčs měs.

Vláda ČSR svým usnesením č. 290 ze dne 28.11.1989 uvolnila z rezervy státního plánu mimořádné mzdové prostředky pro vybrané kategorie pracovníků ve školství.
Odbor školství, mládeže a tělovýchovy ONV v Tachově rozděljuje tyto finanční prostředky určené na posílení platů pracovníků ve školství našeho okresu takto :

S účinností od 1. z á ř í 1990 Vám přiznáváme

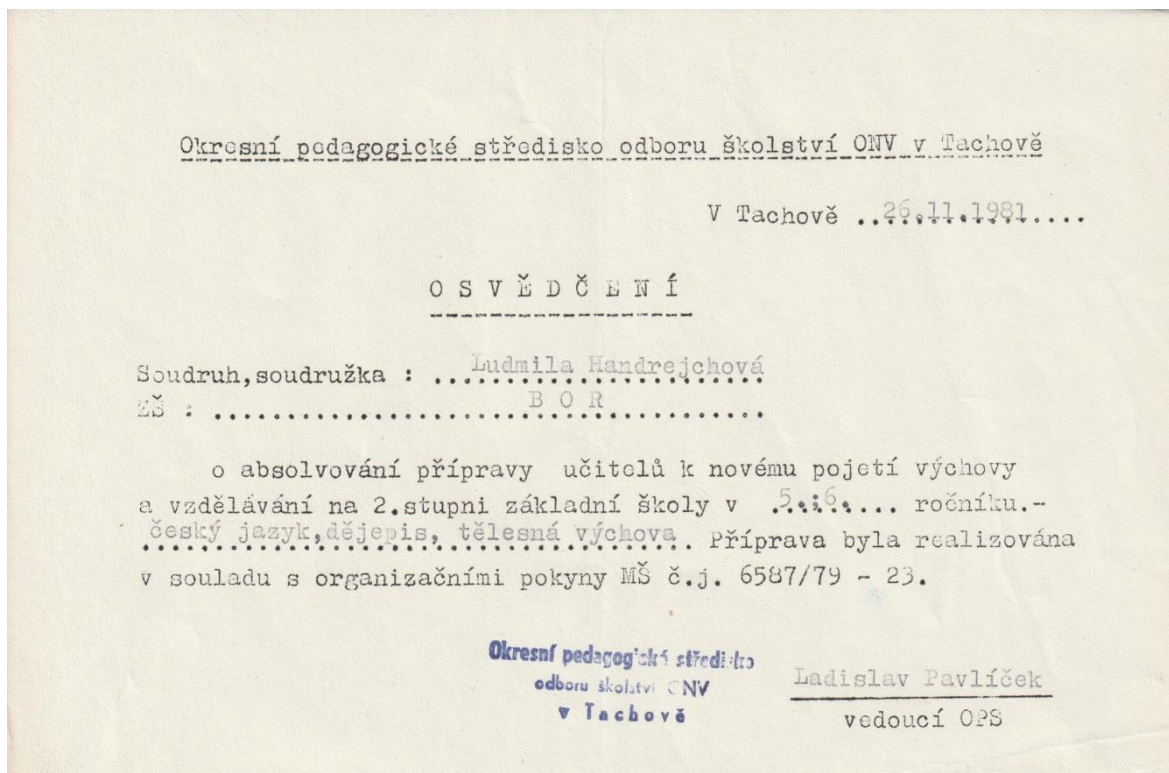
a) osobní příplatek § 17 plat. řádu v měsíční výši	Kód	37771	.....	Kčs
b) zvýšení osobního příplatku § 17 pl. řádu o na celkovou měsíční výši	Kód	37771	.....95..... .....240.....	Kčs Kčs
c) zvýšení základního platu v rámci pl.rozp. o na celkovou měs. výši ZP	Kód	1602	.....	Kčs Kčs
d) zvýšení osobního chodnocení na celkovou měsíční výši	Kód	37711	.....	Kčs Kčs
e) zvýšení výkonostní odměny na celkovou měsíční výši	Kód	35511	.....	Kčs Kčs
f) paušální mimořádnou odměnu v měsíční výši	Kód	521	.....	Kčs

Vedoucí odboru :
Vlastimil *[Signature]* v.r.

Příloha č. 16 – Platový výměr pamětnice z roku 1990.⁹⁴

⁹⁴ Archiv pamětnice.

Příloha č. 17 – Osvědčení o absolvování přípravy učitelů k novému pojetí výchovy.⁹⁵

⁹⁵ Archiv pamětnice.

Příloha č. 18 – Fotografie z exkurze s vysokou školou. Uprostřed v popředí usmívající se Viktor Viktora.⁹⁶

---

⁹⁶ Archiv pamětnice.